

Kroniek

Historische Vereniging Voorst

IN DEZE KRONIEK ONDER MEER:

- DE GROOTE HAM
- HOE EEN ZUID-BEVELANDER BOER WERD OP DE VOORSTERKLEI
- EEN ACHTERSTALLIGE DOKTERSREKENING UIT 1909
- UITNODIGING ALGEMENE LEDENVERGADERING 21 APRIL 2022

Jaargang 45 - 2022 - Nummer 1

HISTORISCHE VERENIGING VOORST

Opgericht 18 december 1975

ERELEDEN

B. ten Bosch, J. Groenenberg, Mr. J.H. Hermesen,
J. Lubberts†, J.A.M. Schutte-Geurtsen,
W. Wassink, B. van de Zedde

DAGELIJKS BESTUUR

Fred van der Vegte, **voorzitter**
Verdijkstraat 20, 7391 SG Twello
voorzitter@historischeverenigingvoorst.nl
Gerrit Rutgers, **secretaris**
Badijkstraat 58, 7391 HE Twello
secretaris@historischeverenigingvoorst.nl
Bert Nollen, **penningmeester**
Tuinstraat 50, 7383 XD Voorst
penningmeester@historischeverenigingvoorst.nl
Gé Veen
Domineestraat 4, 7391 GG Twello
Henk Wolters
Beentjesweg 8, 7396 PD Terwolde

KVK EN BETALINGEN

KvK nummer 40102879
Betalingen uitsluitend via Rabo-rekening-
nummer NL80 RABO 0362 8092 67

WERKGROEPEN EN CONTACTPERSONEN

Coördinatie studieruimte

Gerrie Groenewold: info@
historischeverenigingvoorst.nl

Bibliotheek: Gerard Vrieling: info@
historischeverenigingvoorst.nl

Werkgroep documentatie

Henk Karrenbeld: info@
historischeverenigingvoorst.nl

Fotogroep: Jack Damen:

info@historischeverenigingvoorst.nl

Ledenadministratie

Ab Peppelenbos: administratie@
historischeverenigingvoorst.nl

Contact leden en vrijwilligers

Henk Wolters:
info@historischeverenigingvoorst.nl

Lezingen

Gé Veen: info@historischeverenigingvoorst.nl

Tweede Wereldoorlogarchief

Bertus ten Bosch: info@
historischeverenigingvoorst.nl

Webmaster: Wim Wassink:

www.historischeverenigingvoorst.nl

Werkgroep genealogie

Auke Vlietstra: genealogie@
historischeverenigingvoorst.nl

Redactie Kroniek

Martin Rothengatter: kroniek@
historischeverenigingvoorst.nl

GEMEENTEARCHIEF VOORST

Bezoekadres:
Hietweideweg 20, 7391 XX Twello
gemeentearchief@voorst.nl

Afbeelding omslag: De Grote Noordijk in 1935

Druk: Print&more

Oplage: 750 stuks

*Algemeen Nut
Beogende Instelling*

ANBI

GIFTEN EN SCHENKINGEN

De Historische Vereniging Voorst is een Algemeen Nut Beogende Instelling, een zogenaamde ANBI. Met een schenking aan de Historische Vereniging Voorst steunt u niet alleen onze vereniging, maar kunt u ook profiteren van een belastingvoordeel. Dat voordeel is zowel van toepassing bij een eenmalige gift als bij een periodieke schenking. Via het mailadres penningmeester@okvvoorst.nl kunt u een onderhandse verklaring voor periodieke schenking ontvangen.

INHOUD

KRONIEK JAARGANG 45 2022 NUMMER 1

2	Van het bestuur	Bestuur
3	Agenda	Gé Veen
4	Kroniekpost	Redactie
6	Van de Ledenadministratie	Ab Peppelenbosch
6	Reacties van lezers	Redactie
8	Van onze zusterverenigingen	Gerard Vrieling
10	De Groote Ham	Henk Karrenbeld
18	Naamloze vennootschap 'De Vooruitgang'	Henri Th. M. Burgers
24	Hoe een Zuidbevelander boer werd op de Voorsterklei	Willem A.M. Zuethoff
30	De Grote Noordijk	Milly Westerhuis en Jan Groenberg
34	De ontwikkeling van de Opel racefiets	Lammert Lugtenberg
36	Een achterstallige doktersrekening	Paul van Dun
38	Uitnodiging Algemene Ledenvergadering	Bestuur
39	Jaarverslag 2021	Bestuur
40	Financieel verslag 2021 en begroting 2022	Bestuur
41	Balans	Bestuur
42	Pokkenbriefje	Gerard Vrieling
43	Bij een oude ansicht	Hanneke Haaksma

BEZOEKERS- EN STUDIERUIMTE

Postadres: Postbus 170, 7390 AD Twello
Bezoekadres: Dorpsstraat 11a
Ingang aan de Dorpsdwarsstraat
Geopend: dinsdag en woensdag van 9.00
tot 16.00 uur en verder op afspraak
Telefoon: 0571-277090
Mail: info@historischeverenigingvoorst.nl
Website: www.historischeverenigingvoorst.nl

LIDMAATSCHAP

De jaarcontributie bedraagt € 20,50 per persoon; voor gehuwden of partners woonachtig op hetzelfde adres € 25,75
Aanmelding lidmaatschap en wijzigingen van adres en/of lidmaatschap via administratie@historischeverenigingvoorst.nl

REDACTIE KRONIEK 2022-01

Martin Rothengatter (eindredactie en opmaak),
Gerrie Groenewold en Ineke van der Vegte-van Asselt m.m.v. Frans C. Nelis (corrector)

REACTIES EN KOPIJ

kroniek@historischeverenigingvoorst.nl
Nieuwe kopij inleveren voor 7 juni 2022

KRONIEK

Kroniek beoogt een breed georiënteerd informatiemedium van de Historische Vereniging Voorst te zijn, een kwartaalblad van en voor de leden. Het verschijnt in de maanden maart, juni, september en december.

De redactie behoudt zich het recht voor om aangeboden artikelen - in overleg met de auteur - aan te passen. Daarnaast is de redactie niet verantwoordelijk voor onjuistheden en/of achterhaalde situaties in aangeleverde stukken. Aanvullingen, reacties en/of correcties zijn altijd welkom. De auteursrechten op gepubliceerde foto's berusten te allen tijde bij de rechthebbende. Noch de Historische Vereniging, noch de redactie van de Kroniek aanvaardt aansprakelijkheid voor onrechtmatig gebruik van (foto)materiaal dat door derden ter publicatie is aangeboden. Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen is alleen toegestaan met goedkeuring van de redactie en de betreffende auteur(s).

VAN HET BESTUUR

Beste leden,

Eindelijk beter nieuws: de coronamaatregelen zijn opgeheven en wij kunnen weer aan het werk zonder bijzondere beperkingen!

Het kantoor is weer open en iedereen die zin heeft om ons te helpen met ons digitale archief is van harte welkom!

Er zijn een paar nieuwe onderdelen op de website historischeverenigingvoorst.nl gezet. Klik op de knop 'Beeldbank' of op 'Rondje Spekhoek' en zie wat Wim Wasink aan foto's en andere gegevens heeft samengebracht!

Het werk aan ons digitale archief heeft ondertussen ook niet stilgelegen. Gestaag wordt doorgewerkt aan het vullen met en controleren van foto's en documenten voor de website.

Vragen die binnenkomen op ons email-adres info@historischeverenigingvoorst.nl worden zo goed mogelijk beantwoord.

Wij gaan ons lezingenprogramma, éénmaal per kwartaal, weer opstarten. Te beginnen met, op 31 maart, een lezing door de heer Henk van Balen in Brasserie Kriebelz in Terwolde. Zie onze website!

Op 21 april vindt onze jaarlijkse Algemene Ledenvergadering plaats. Voor de agenda en het programma van die avond: zie elders in deze Kroniek. Wij hopen op een grote opkomst!

De tweemaandelijks brainstormbijeenkomsten zijn weer ingepland: om de maand komen alle actieve medewerkers bijeen om ideeën uit te wisselen en ontwikkelingen en nieuwe projecten te bespreken.

Graag verwelkomen wij nieuwe medewerkers! Hebt u een idee om uit te werken of wilt u graag meedoen aan één van de huidige projecten, laat het ons weten. U bent van harte welkom!

Een mooie lente toegewenst!
Het ga u goed.

AGENDA LEZINGEN

Door Gé Veen

Door de gunstige ontwikkeling van het coronavirus pakken wenen we de uitgestelde lezing van 20 januari jl. weer oppakken.

DEVENTER VERTELLINGEN MET HENK VAN BAALEN

Op 31 maart 2022 zal onze gast **Henk van Baalen** uit Deventer spreken over zijn boeken **Deventer Vertellingen, Op weg naar de Soos en Oud en Nieuw**.

DEVENTER EN OMGEVING

Al vele jaren publiceert **Henk van Baalen** over de geschiedenis en de cultuur van zijn geboortestad Deventer en haar omgeving.

PUBLICATIES

Ruim veertig publicaties verschenen van zijn hand over de geschiedenis van de Joodse gemeente, Joods leven in Deventer en omstreken, de twee bundels Deventer anekdoten, Noolklieren, over de geschiedenis van de Rabobank en die van Zuid-Salland, de schoonheid van Salland, de verborgen schoonheid van Deventer. het feest der herkenning en het standaardwerk over de openbare kunst in Beeldschoon Deventer.

Aan de hand van prachtige beelden vertelt hij op zijn eigen luchtige wijze over deze onderwerpen maar ook de dorpen Twello, Wilp, Terwolde en Welsum komen aan bod

Het zal opnieuw een avond worden waar-

in we met een glimlach gaan luisteren en genieten van de bijhorende beelden.

WAAR EN HOE LAAT

Locatie: Brasserie Kriebelz Terwolde

Datum: 31 maart 2022

Tijdstip: 20.00 uur

Zaal open: 19.30 uur

Ingang Linkerzijde dus niet door de brasserie

Toegang: Gratis voor leden en niet leden.

AANMELDEN

Blijft noodzakelijk via e-mail info@historischeverenigingvoorst.nl of via telefoonnummer 0571-277090

De lezing wordt gehouden onder de dan geldende RIVM-voorschriften.

OVER HENK

Henk J. van Baalen, geboren op 1 november 1944 te Deventer, publiceert al vele jaren over de geschiedenis en de cultuur van zijn geboortestad en omgeving.

Hij vervult diverse bestuursfuncties bij culturele instellingen; zo is hij onder andere voorzitter van de Historische Vereniging Deventer en hij was commissaris van de N.V. Bergkwartier, Maatschappij tot Stads-herstel.

Daarnaast geeft hij historische stadswandelingen en presentaties over de stad en voltrok hij tot 2019 vele jaren huwelijken en partnerschapsregistraties.

ONTVANGEN VOOR DE BIBLIOTHEEK

VAN HENK GROOTERS:

- Genealogie van Lambertus Evers en Jansje Balsink en hun nakomelingen door Henk Grooters en Albert Groothedde.
- Genealogie van Teunis Peters en Hendrika Grada Waarlo en hun nakomelingen door Henk Grooters en Theo Zimmermann.
- Genealogie Jan van Orden en Janna Egberdina Rutgers en hun nakomelingen door Henk Grooters en Jelle van Urk.
- Het Zorgvliet te Terwolde, door Henk Grooters.

ONTVANGEN VAN BAAC:

Onderzoek en Adviesbureau, het rapport van het archeologisch onderzoek in het plangebied Westelijke Randweg Voorst N345 te Voorst. Omdat de aanleg met veel graafwerk gepaard zou gaan is, voor alle sporen uit het verleden uitgewist zouden zijn, uitgebreid archeologisch onderzoek gedaan. Het rapport 'Rondom Voorst' met veel foto's en tekeningen is in de bibliotheek van de Historische Vereniging Voorst in te zien.

ONTVANGEN VAN WIM TEMPELMAN:

-De sluis in de Vloeddijk te Nijbroek door J.Lubberts. -Het leven van een dierenarts ten plattelande door JJ. Speelziek. -CD met foto's van de openbare lagere school te Twello

VAN EIBERT DE RUITER:

-Kleine Noordijk, Rapport Cultuurhistorische analyse

HERDENKING RAMPJAAR 1672

Het jaar 1672 staat in de Nederlandse geschiedenis bekend als het Rampjaar. Volgens een Nederlands gezegde was "het volk redeloos, de regering radeloos en het land reddeloos". In dit jaar begon de Hollandse Oorlog en werd de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden aangevallen door Engeland, Frankrijk en de bisdommen Münster en Keulen. Op zee werden we aangevallen door de Engelse vloot, al snel gevolgd door een oorlogsverklaring van Frankrijk. De paniek was groot. Overal in het land werden door de vijandelijke legers steden belegerd een spoor van vernieling achterlatend. Op veel plaatsen kwam de bevolking in opstand tegen de regenten en werd de benoeming van de Prins van Oranje geëist en de bestraffing van hen die verantwoordelijk waren voor de oorlog en de slechte staat van het leger. Het was ook in dat jaar dat de raadspensio-naris Johan de Wit werd ontslagen. De broer van Johan de Wit, Cornelis, werd gevangen gezet op verdenking van het beramen van een moordaanslag op stadhouder Willem III. Toen Johan zijn broer uit de gevangenis in Den Haag wilde ophalen werden ze overvallen door een menigte die de beide broers op gruwelijke wijze om het leven bracht.

Het is dit jaar 350 jaar geleden. Het Platform Rampjaarherdenking wil in 2022 door festivals, lezingen, exposities en allerlei soorten evenementen hier aandacht aan geven. Men kijkt niet alleen terug op

het rampjaar, maar men kijkt ook vooruit. In 1672 wist de republiek zijn vrijheid vechtend te behouden, anno 2022, 350 jaar na het Rampjaar, is die vrijheid nog steeds geen gemeengoed. In veel landen in de wereld staat de vrijheid van meningsuiting nog steeds onder druk en worden minderheden onderdrukt. In 2022 wil het platform dan ook stilstaan bij de waarden die in het Rampjaar werden bedreigd maar ook nu nog steeds op het spel staan: gewetensvrijheid, onafhankelijkheid, stabiliteit in Europa. Het zijn universele thema's die ook nu nog actueel en het overdenken waard zijn. Meer informatie kunt u vinden op www.rampjaarherdenking.nl

BEELDBANK

Op onze website is op de homepage de link gezet waarmee u naar de Beeldbank kunt gaan. Hierin zijn foto's opgenomen

uit onze database. U kunt deze bekijken, maar ook is er de mogelijkheid om als u van deze foto's meer informatie heeft, dit aan te vullen. Wij bekijken dat dan en zetten het, indien aanvullend aan onze gegevens, door naar onze database.

BOERDERIJONDERZOEK SAXION

Evenals voorgaande twee jaren zullen Bernard van 't Erve, Martin Rothengatter en Henk Karrenbeld in de maanden mei en juni de studenten van Saxion begeleiden tijdens het onderzoek naar historische informatie over boerderijen in de Gemeente Voorst. Voor dit jaar hebben wij de bewoners van de volgende boerderijen bereid gevonden hun medewerking aan het onderzoek te verlenen:

De Dyxeinde aan de Oude Wezeveldseweg in Teuge

Het Nijenhuis aan de Zwarte Kolkstraat in Wilp Achterhoek

Het Arnhemsgoed aan de Terwoldseweg in Twello

Het Look aan de Meermuidenseweg in Terwolde

De Adelaar aan de Rijkstraatweg in Voorst
De Gietelsche Brouwerij aan de Deventerweg in Voorst

De Keurhorst aan de Koestraat in Wilp Achterhoek

De Hanekamp aan de Zandstraat in Voorst

Hallo

JUMBO

Twello, Michiel de Ruyterstraat 101

Binnendijk

VAN DE LEDENADMINISTRATIE

Ab Peppelenbosch

LEDENBESTAND

Het adressenbestand van de Historische Vereniging Voorst telde per 1 januari 2022 672 (2021: 679) adressen. In deze 672 waren begrepen adverteerders, ereleden en zusterverenigingen, in totaal 33, die geen contributie betalen. De resterende 639 adressen zijn van 373 1-persoons- en 253 2-persoonslidmaatschappen en 13 sponsoren. Het totaal aantal contributie betalende leden bedroeg derhalve 892; op 1 januari 2021 was dat 901.

CONTRIBUTIE 2022

De contributie voor 2022 zal begin april worden geïncasseerd, voor zover daartoe machtiging aan HVV is gegeven. De overige leden krijgen per post of mail hun factuur thuisgestuurd. Zij betalen € 3 admi-

nistratiekosten. Wilt u die € 3 besparen? Geef dan voor 1 april uw machtiging door via administratie@historischevereniging-voorst.nl Een briefje naar Postbus 170, 7390 AD Twello kan ook. Wijzigingen van een bij ons bekende bankrekening ook graag even doorgeven. De contributie voor 2022 bedraagt € 20,50 voor een 1-persoons- en € 25,75 voor een 2-persoonslidmaatschap.

NIEUWE LEDEN

Als nieuwe leden mochten wij verwelkomen: mevrouw Westera uit Twello, De Grote Noordijk BV uit Wassenaar, de heer en mevrouw Kuttischreuter uit Twello en de heer en mevrouw Kluin uit Voorst. Van harte welkom bij onze vereniging!

REACTIES VAN LEZERS

VAN LAMMERT LUGTENBERG OVER HET LUCHTSPOOR

De redactie ontving een paar opmerkingen van Lammert Lugtenberg over het door Bertus ten Bosch in de laatste Kroniek geschreven artikel over het luchtspoor naar de voormalige steenfabriek "De Vooruitgang" in Terwolde.

Volgens mij moest het luchtspoor boven de Molenweg in Terwolde zoals Bertus schrijft minimaal 4 meter hoog zijn volgens de verordening van de Gemeente Voorst uit 1910. En wel omdat de boeren er met hun met hooi en stro hoog opgeladen wagens onbelemmerd onderdoor moesten kunnen rijden.

expert **Twello**

Zelf herinner ik mij dat er onderweg nog wel eens een bak van het luchtspoor omkieperde en dat je dan onder het luchtspoor zo hier en daar grote hopen klei zag liggen. Bertus schrijft dat er op het terrein van 'de Vooruitgang' nu een betonfabriek is gevestigd. Die was er wel maar deze betonfabriek is jaren geleden failliet verklaard en bestaat daar dus niet meer. Ik weet wel dat er op het terrein al jaren het bedrijf 'Drabor' is gevestigd. Ik heb eens op internet gekeken en gelezen dat Drabor Terwolde BV al zo'n 40 jaar bestaat. Dus al vanaf ongeveer 1980. Het is o.a. een groothandel in allerlei soorten draad. Drabor heeft tientallen richt- en knipmachines in gebruik voor het maken van staven, ringen en rozetten. Ook hebben ze machines die dagelijks 50.000 hengsels (ik denk voor plastic emmertjes) kunnen stampen. Inmiddels is er ook een robot in gebruik. Op de website Drabor Terwolde kun je ook een bedrijfsfilm bekijken. Dus geen betonfabriek meer, maar nog wel veel bedrijvigheid op de plek waar tot 1966 de steenfabriek 'de Vooruitgang' in bedrijf was.

VAN WILLEM A.M. ZUETHOFF ONTVINGEN WE DE VOLGENDE REACTIE

Naar aanleiding van een tweetal reacties over het tuigpaardenconcours en over de familie Zuthof/Zuithoff/Zuidhof in Kroniek nr. 2 en 3 van dit jaar 2021, wil ook ik graag reageren met nog aanvullende informatie in de vorm van kopij voor de Kroniek. Sinds de jaren '90 heb ik onder-

zoek gedaan naar deze familie en enkele jaren geleden daarover o.a. mevrouw Anne Margriet Dijkstra-van den Beld van informatie voorzien, die ik terugzag in de Kroniek nr. 3.

Ooit had ik Jan Lubberts zaliger al eens beloofd hierover verhaal te doen in de Kroniek, maar allerlei beslommeringen stonden dat in de weg. De coronatijd gaf eindelijk de rust om in de pen te klimmen. U treft hierbij dan ook een artikel aan voor de Kroniek over hoe Gerrit Zuithoff als geboren Zuid-Bevelander in 1749 landbouwer werd op de Voorster klei.

Tekening van kasteel Nijenbeek (rechts), met links de boerderij 'het Conijnebosch'.

Ger(h)ardus Zuithoff vormde met zijn vrouw Joanna Jansen Wichman de eerste van vier generaties die vanaf 1749 tot het begin van de 20e eeuw woonden en werkten op het Conijnebosch, de bouwboerderij van kasteel Nijenbeek.

Geheel links de boerderij; deze is in de zestiger jaren afgebroken.

U leest het hele verhaal elders in deze Kroniek. (red.)

VAN ONZE ZUSTERVERENIGINGEN

Door Gerard Vrieling

**AMPT EPE-NUMMER 235 -DECEMBER
2021**

Hierin een uitgebreid artikel over de Blankemate en Het Vosje. In de jaren voor 1832 werd er gewerkt aan de tot standkoming van de kadasterkaarten. Bij ons ook bekend door de kaarten van de kadastrale gemeenten Twello, Nijbroek en Voorst en Wilp.

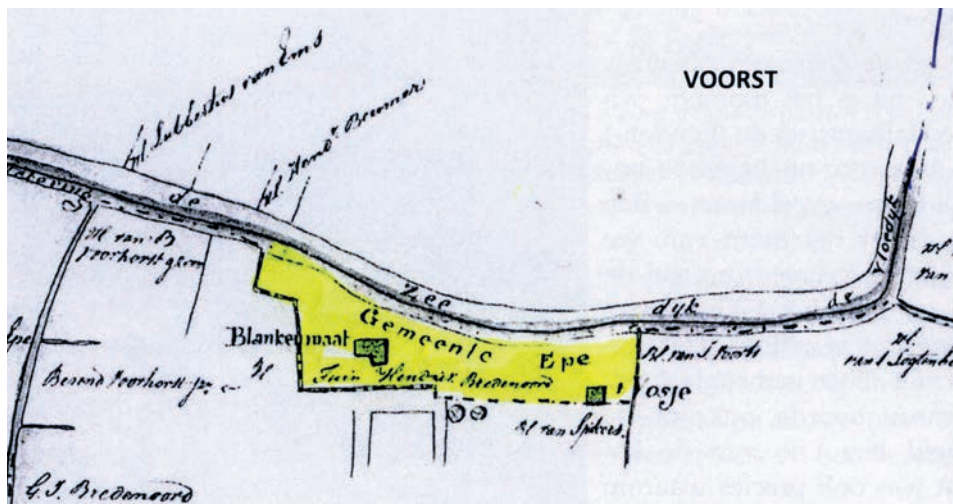
Zo constateerde een ingenieur: dat er in de gemeente Epe twee huizen zijn, Het Vosje en de Blankemate, die altijd onder Epe gehoord hebben, nochtans wel 700 tot 800 meter afstand van de grens van Epe liggen en deels zelfs in de provincie Overijssel geëncloveerd zijn.....

En hij constateerde hierdoor, dat beide huizen slecht bij Epe in het kadaster kunnen worden gevoegd....

De Gouverneur (= de commissaris van

de Koning) J.A.J.Sloet ging heel makkelijk mee met deze conclusie. Hij stelde dan ook: 1. Het Vosje en de Blankemaat met bijbehorende grond worden provincieel tot de gemeente Nijbroek gevoegd. 2. Epe mag schadeloosstelling vragen. De burgemeester van Epe vond dit geen goed idee. Temeer omdat beide boerderijen jaarlijks een aardig bedrag aan plaatselijke belasting opbrachten.

Op Sinterklaasavond in 1828 kwam er een antwoord van Epe: zij wilde graag de eenenkooi bij Vaassen, een rare inham van Apeldoorn in de gemeente Epe, weer terugkrijgen. Apeldoorn wilde dat niet onder het mom van: we hebben niet de vrijheid om aan de grenzen van de heerlijkheid van Zijne Majesteit te zitten. (het terrein behoorde ook tot de heerlijkheid Het Loo van de Koning). In de 17e eeuw had de stadhouder immers de kooi, eigenlijk op

Vaassens gebied, als particulier bezit verworven, waardoor deze onderdeel van de heerlijkheid Het Loo was geworden en zo bij de gemeente Apeldoorn hoorde. Bovendien was Apeldoorn niet van plan om Epe schadeloos te stellen voor landaanwinst van de gemeente Nijbroek/Voorst. Volgens Epe behoorde de grond rondom beide boerderijen tot andere gemeenten. Alleen de erven van de twee huizen en wat hofgrond vielen onder de gemeente Epe. De aanslag van de twee huizen samen als gebouwde eigendommen was f 17,13, in de personele belasting f 13.84 en de personele omslag f 20. Hoe dan ook het voorstel van Epe zou aan

veel zwaarigheden onderworpen zijn.

In 1829 zocht men een alternatief en ging het over de door Epe en Voorst gemeenschappelijk bezeten effecten. Epe wilde dat Voorst er een deel van zou afstaan, maar de gemeente Voorst vond dit schadelijk voor de eigen gemeente. Epe hield echter voet bij stuk; het ging erom dat Voorst afstand zou doen van de effecten, want Epe kon haar effecten niet verkopen op de beurs als Voorst haar aandeel behield. Hoe men het verder heeft afgehandeld kon niet worden vastgesteld, maar de Blankemate en Het Vosje zijn bij Nijbroek gemeente Voorst gekomen.

De Blankemate aan de Blankematerweg in Nijbroek

DE GROOTE HAM

Door Henk Karrenbeld

In het kader van hun studie aan de Saxion Hogeschool in Deventer hebben studenten voor hun keuzevak 'Historische archeologie' in de Gemeente Voorst historische informatie verzameld over een aantal boerderijen.

Eén van die boerderijen is boerderij 'de Grote Ham' van de familie H.J. Wassink, gevestigd aan de Wellinkhofweg 11 in Terwolde. Onder begeleiding van en in samenwerking met de Historische Vereniging Voorst en daarna aangevuld met gericht onderzoek door de Historische Vereniging is onderstaande informatie over de boerderij, de eigenaren en de bewoners tot stand gekomen.

EEN GROTE BOERDERIJ

Al in 1543 wordt melding gemaakt van een nog niet opgedeeld 'guedt den Ham'. Mid-

den 17e eeuw is het volgens de uitgave van Dirk Ottens 'Boerderijnamen in Voorst' een gigantisch grote boerderij, opgedeeld in een 'Grote Ham' van 40 morgen en een 'Kleine Ham' van 25 morgen. De aanduiding 'ham' geeft aan dat het gaat om een verhoging in het terrein en/of dat een stuk land in de kromming van een beek of weg is gelegen. De aanwezigheid van de boerderij in de buurt van de Fliert en Terwoldse Wetering is dus niet verwonderlijk.

EERSTE VERMELDING IN 1648

De eerste officiële vermelding van de Groote Ham is gevonden in het Verpondingskohier van 1648. Daarin wordt 'Den Grooten Ham' beschreven als een 'huijs, hoff, 2 bergen en 40 mergen lants'. Als eigenaar staat daarbij de naam van secretaris Strockel vermeld. Hermen Wijnolts is

dan pachter van 23 mergen, maar niet van de boerderij. Of Strockel op dat moment zelf in de boerderij woont, is echter niet bekend. Assuerus Strockel, geboren op 16 december 1600, is sedert 2 maart 1628 gehuwd met Barbara Glagau. Uit het huwelijk zijn 2 kinderen geboren, Elisabeth op 18 juli 1630 en Johannes op 20 oktober 1636. Assuerus is op 26 februari 1670 in Deventer overleden.

In het doopboek van de Nederduitsch Gereformeerde Gemeente van Terwolde wordt op 27 september 1685 Henrick Willems, kint van Jan Jansen op den Grootten Ham gedoopt. De plechtigheid wordt tussen 1686 en 1690 voor vader Jan Jansen/Janzen nog driemaal herhaald bij de geboorten van Jan, Marie en Geertruijt. In de Ceurhaverlijst van 1717 over de periode 1709 tot 1721 is Dr. Fockink eigenaar van de boerderij en zijn de pachters in die periode achtereenvolgend Jan Jansen en Gerrit Wervelts. Zij moeten 5 schepel keurhaver als belasting betalen.

Voor Gerrit Wervelts wijzigt de fysieke betaling in de loop van die jaren in een financiële belasting van 7 goudgulden per jaar. Eigenaar Dr. Fockink zelf is dan woonachtig naast de Grote Ham op de naar hem genoemde Fokkingstee op de huidige Wellinkhofweg, nummer 13.

Een volgende vermelding van de Groote Ham staat in de notulen van het Polderdistrict Veluwe, waarin is opgenomen dat de 'geërfden van Terwolde' op 23 november 1741 in de kerk van Terwolde hebben vergaderd. De polderbelasting wordt op 17 stuivers en 2 penningen per morgen vastgesteld. Peter Henricks (zoon van Henrick

Willems?) is daarbij namens Frederik Legebeek van op de Ham, aanwezig.

In het Haardstedenregister, tevens de Volkstelling van 1749, staat onder het Rot van Berent Wiggers van de Quabbenberg, de Grote Ham beschreven als een 'drielin-gerf' met 3 heerdsteden. De bewoner is dan Hendrikus Bloemkolk met zijn vrouw, 2 kinderen tussen 10 en 15 jaar, 1 kind boven 15 jaar en 1 knecht of meid. Hendrikus moet, naast de pacht voor zijn boerderij en 8 morgen zandgrond, een bedrag van 36 gulden aan verbruiksbelasting betalen.

Op 8 juli 1752 verkoopt Jacob Joan Fockink, burgermeester van Deventer en rentmeester van 't Capittel van Sint Lebui-nus, mede namens zijn vrouw Anna Elisabeth IJssel, de Grote Ham aan Jan, Jacobus, Maria en Elisabeth Blombergen voor de prijs van 5800 gulden.

Tijdens een bezoek aan de boerderij blijkt dat aan de voorzijde, naast een steen met

De haardstede met antieke blauwe tegeltjes

BRASSERIE - RESTAURANT

SINDS 1916

KORDERIJNK

Altijd de juiste sfeer

Stationsstraat 31

7391 EH Twello

0571 271851

info@korderijnk.nl

www.korderijnk.nl

DE TUINEN VAN
BOSCH
Natuurlijk!

Hoveniersbedrijf

Koppelstraat 42

7391 AK Twello

T 0571 27 04 73

info@detuinenvanbosch.nl

volg ons:

detuinenvanbosch.nl

AMBACHTELIJKE
BAKKERIJ
BRIL

De lekkerste
gevulde koeken,
Krentenbrood en Speculaas

Het ruim twee eeuwen oude pand van bakker Bril is nog steeds (na enkele verbouwingen) in gebruik.

Het pand staat op de monumentenlijst. De bakkerij bestaat meer dan 150 jaar en zoon Paul is de 5e generatie Bril.

Het bedrijf is tegenwoordig uitgebreid met een koffie/theeschenkerij waar fietsers en wandelaars een welkome pauze kunnen houden.

De bakkerij is geregeld doel van excursies. Er gaan dan stevast eigengemaakte producten mee naar huis.

Foto uit 1960, bakker Bril met de bestelauto op weg om brood te bezorgen

Bakker Bril Voorst

Rijksstraatweg 24, 7383 AR Voorst, 0575-501271

www.bakkerijbril.nl

info@bakkerijbril.nl

de naam 'DE GROTE HAM' een steen met het jaartal 1753 zijn ingemetseld. Dat betekent waarschijnlijk dat de familie Blombergen de toenmalige boerderij heeft verbouwd of enigszins heeft verfraaid.

Op 13 april 1760 overlijdt ene Jan Teunis Dous op den Grote Ham.

Nadat de familie Blombergen eigenaar is geworden, komt de boerderij kennelijk nog in andermans eigendom. Willem van Breen verkoopt namelijk op 1 februari 1796 'het erve en goed de Groote Ham' met onderhavige landerijen voor 6500 gulden aan Jan Frederik Pouël Lugard. Het goed is vrij allodiaal, dat wil zeggen, een eigendom zonder beperkingen. De pacht bedraagt 48 gulden, 10 stuivers en 15 penningen, terwijl de thins (tiend – belasting) 13 stuivers bedraagt.

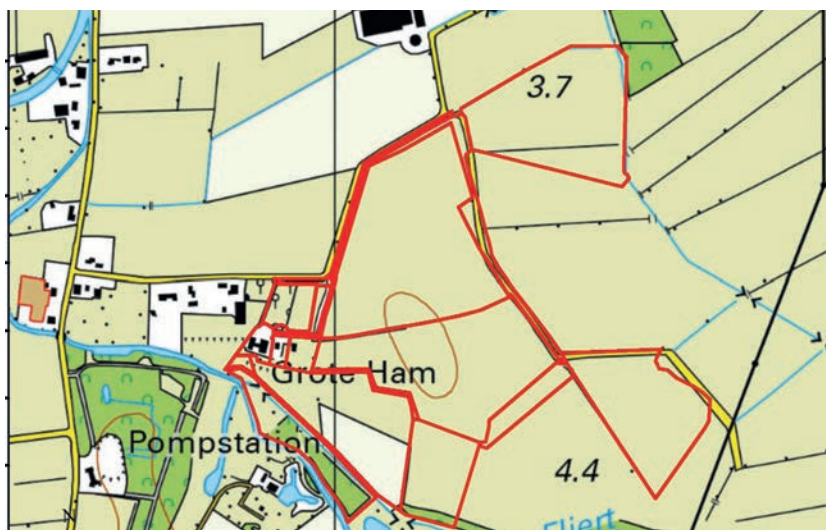
Jan Frederik Pouël Lugard, geboren rond 1742 in Deventer en overleden op 16 augustus 1837 in Twello, is koopman en lid

van de niet onbemiddelde familie Lugard uit Deventer, die onder andere bezittingen in Deventer, Gorssel en Twello heeft.

In een zogenoemd 'protocol van bezwaar' (de voorloper van een notariële akte) van 23 februari 1798 verklaart Jan Frederik als boedelhouder van de nalatenschap van zijn overleden vrouw Johanna Catharina Wynoldi, dat aan zijn 2 minderjarige dochters Johanna Geertruyd en Willemina Berendina een bedrag van 5429 gulden, 18 stuivers en 8 penningen zal worden uitgekeerd, zodra zij meerderjarig zijn. Tot zekerheid verbindt hij 'zijn persoon, erfgenamen, gereede en ongereede goederen en als speciaal hypotheek en onderpand het erve en goed de Grote Ham'.

Wat er dan tussen 1798 - 1805 is gebeurd, is niet geheel duidelijk.

In een zogenoemd 'Bezaad of Arrest' (beslaglegging van bezit) van 12 augustus 1805 wordt namelijk aan pachter Antonij Jansen geboden 'geene penningen door

De Grote Ham aan de Wellinkhofweg. Binnen de rode lijnen liggen de percelen die bij de Groote Polmate horen.

hem aan gearresteerden (eigenaren) te doen, bij poene van andermalige betaling'. De reden die daarvoor door de curator Procureur J. Bosch van het Stadgericht van Deventer wordt gegeven is dat er beslag is gelegd op 'de desolaten boedel' van de weduwe Johanna Middelburg.

Hoewel in het bezit van de familie Lugard, heeft de familie Middelburg kennelijk bepaalde rechten op 'de boedel in de boerderij'. Deze familie was overigens ook geen onbekende in Deventer, zij woonden toentertijd op de Brink 384 respectievelijk op de 'korte Bisschopstraat 365'.

Wanneer pachter Antonij Jansen op de boerderij is gaan wonen is evenmin duidelijk. Er heeft in de 18e eeuw echter altijd wel een familie Jansen in (een deel)

van de boerderij gewoond. Zo is in het overlijdensboek van de Nederduitsch Gereformeerde Gemeente van Terwolde opgenomen het overlijden van hem 'Antonij Jansen van den Grooten Ham' op 26 augustus 1807 aan een brandziekte. Hij is dan 60 jaar oud en laat een zuster na. Ook is het overlijden van Jenneken Jansen, weduwe van Jan Scholten, op 13 mei 1809 aan eene afgaande ziekte, vermeld. Zij is 74 jaar oud en laat kinders na.

Wat er in de periode 1798 -1825 met het eigendomsrecht van de Grote Ham is gebeurd, is niet bekend. Echter In het jaar 1826 neemt Jan Frederik Lugard volgens een akte van notaris B.J. Kronenberg uit Deventer een hypotheek van 1800 gulden op ten behoeve van de 'Erve met lands-

Het achterterf met oprijpad en enkele bijgebouwen omstreeks 1900.

heerkamer'. (vaak verkort tot 'lanterskamer' red.) Volgens de Kadastrale Atlas Gelderland van 1832 is Jan Frederik, inmiddels rentenier uit Terwolde, eigenaar en vruchtgebruiker van de boerderij. Hij moet, naast een onbekende grondbelasting voor ongebouwde eigendommen, 27 gulden per jaar voor de boerderij betalen. De vraag of Jan Frederik ook de (hoofd) bewoner van de boerderij is geweest, kan wegens ontbreken van bewijs niet worden beantwoord, maar hij zal vast wel gebruik gemaakt hebben van de landsheerkamer. Dan is in onder andere de 'Oprechte Haerlemsche Courant' van juni 1838 de advertentie van notaris H.H. Everts uit Twello opgenomen: de heer J.H. Röntgen en zijn vrouw Willemina Berendina Lugard (de dochter van Jan Frederik) bieden den Grooten Ham te koop aan.

Gerrit Groothedde, geboren op 31 maart 1813 en sedert 21 februari 1835 gehuwd met Petertjen Schoonhoven, wordt samen met haar en 3 kinderen de nieuwe eigenaar en bewoner. Hij neemt namelijk op 13 mei 1844 volgens een akte van notaris D.J.R. Jordens 4400 gulden hypotheek op in verband met overdracht van erve Grooten Ham die hij op 25 februari 1839 via notaris P.P. Everts had aangekocht. Na het overlijden van zijn vrouw hertrouwt hij op 20 april 1844 met Everdina Adelerhof. Uit dat huwelijk worden tussen 1845 en 1869 11 kinderen geboren. Everdina overlijdt op 17 april 1870 en Gerrit op 28 december 1888.

De Deventenaar en spekslager Johannes Stegeman is de volgende eigenaar van de

Grote Ham. Hij koopt in 1866 de boerderij maar is hoogstwaarschijnlijk geen bewoner van de boerderij geweest. Johannes Stegeman is in 1858 de oprichter van het bekende Deventer Vleeswarenbedrijf Stegeman, dat onlangs in zijn geheel is overgeplaatst naar Wijhe. Hij is op 15 augustus 1839 geboren en is vanaf 3 augustus 1865 gehuwd met Theodora te Riele. Tijdens dat huwelijk worden 4 kinderen geboren. Wanneer Johannes op 24 juli 1895 overlijdt, erft Theodora de boerderij.

Omdat mag worden betwijfeld dat de familie Stegeman in de boerderij heeft gewoond, zal onder meer daghuurder Gerrit Willem Sprokholt als pachter, geboren in 1847 en gehuwd met Jacoba Cornelia Beumer, geboren op 13 juni 1843, vanaf 19 februari 1876 in de boerderij gewoond hebben. Het echtpaar krijgt 3 dochters, Alberta Willemina, geboren op 4 maart 1878, Rieka Geertruida, geboren op 20 september 1879 en Gerritje op 3 oktober 1884. Gerrit Willem overlijdt op 10 februari 1920, zijn vrouw op 27 december 1913.

Ook worden de namen van Hendrik van Lohuizen (31 mei 1885) en zijn vrouw Reintje Riphagen, Albertus Klein Zworink (6 juli 1860) en zijn vrouw Johanna Achterhoek en Hendrik Spieker (7 januari 1871) en zijn vrouw Everdina Siemelink als bewoners/pachters genoemd. Daarnaast staan Peter Kok (1847), zijn vrouw Jannetje Klein, Berend Jan Bosch (1862), zijn vrouw Jenneken Roelofs en Jan Bonhof (1862) als daghuurders vermeld.

In de nabijheid van het grondgebied bij

de Groote Ham was nog een boerderij aanwezig, genaamd 'de Bosch'. In het bevolkingsregister van de Gemeente Voorst worden voor die boerderij en voor de Groote Ham (toentertijd één adres?) ook de namen van Klein Zwormink, Bosch, Bonhof, van Lohuizen, van Triest, Hekkert, en Biljart als bewoners vermeld.

Uit verkregen informatie van Johannes

Spieker, geboren op 13 juli 1896 en zoon van Hendrik is gebleken dat de bewoners van de boerderij uiteenlopende (slagers) werkzaamheden voor het bedrijf van Johannes Stegeman hebben verricht.

Hoe dan ook, Hendrik Jan Wassink, geboren op 19 mei 1876 in Diepenveen en wellicht dus toen ook al op enig moment pachter/bewoner, koopt de boerderij op 23 juli 1914 van Theodora te Riele.

Uit een notariële akte, opgesteld door notaris Mr. G.A. Crol, blijkt dat voor de koop een bedrag van 8.600 gulden is overeengekomen. Daarvoor neemt Hendrik Jan op 2 januari 1915 volgens een akte van notaris T.H. Lucassen, een hypotheek van 5500 gulden op voor de erve. Hendrik Jan Wassink trouwt op 2 november 1907 met één van de dochters van Gerrit Willem Sprokholz, namelijk Alberta Willemina.

Zij krijgen 2 kinderen, op 26 mei 1909 Albertus Gerhardus (roepnaam Ab) en op 29 maart 1913 Jacob Johannes (roepnaam Jaap).

Het is in die tijd een gemengd bedrijf met de nadruk op het telen van groenten en fruit. De familie heeft van de Markt- en Havenmeester van de gemeente Deventer een vergunning voor een staanplaats op de Deventer markt voor de verkoop van appels, peren, enzovoort. Zij zijn elke week op vrijdag voor die verkoop in Deventer en op de terugweg naar huis kopen zij de dagelijkse levensmiddelen bij Kruideniers- en Grutterswaren W. Gerritsen, gevestigd aan het Grote Kerkhof 30.

Uit het bewaarde boodschappenboekje van de familie blijkt dat er wekelijks koffie-

Mr. H. H. EVERTS,
notaris te Twello, zal op **Donderdag 9 en 23 Juli 1914**, telkens des morgens **10** uur, in „de Lelie” te Terwolde bij inzet en in „de Klok” aldaar bij toeslag verkoopen:

**„Het Boerenerven
„DE GROOTE HAM”**
te Terwolde en Twello, groot **19.01.20 H.A.**, bestaande in goed onderhouden **boerderij met schuren en berg, vruchtbare boomgaarden** en beste **bouw- en weilanden**, waarbij sommige perceelen zeer geschikt voor bouwterrein, alles aaneengelegd a/d openbaren weg, a/d Terwoldsche Wetering en a/d Fliert, en zulks in 18 perceelen, kolommen en massa.

Te aanvaarden 1 November 1914.
Te betalen 2 Januari 1915.

De in de landen staande **Pepels** moeten door de koopers der perceelen, voor de vastgestelde prijzen worden overgenomen.

Aanwijzing op de plaats.
Bij bedanking wordt half hooggeld betaald.

Inmiddels uit de hand te koop.

Boekjes met omschrijving der **perceelen en kaart** zijn **na 2 Juli a.s.** bij den notaris, bij den Heer H. B. SCHOLTEN en op de plaats te bekomen. (6033)

bonen, suiker, cichorij, zout, gort, koekjes en tabak, regelmatig soda, rozijnen, rijst, waschpoeder, mosterd, kaneel en lucifers en zo nu en dan stijfsel, zeep, drank en een vliegenvanger worden gekocht.

Hendrik Jan Wassink koopt in 1938 ook de boerderij 'De Bosch'. Die boerderij wordt echter in 1947 onbewoonbaar verklaard en afgebroken. Als Hendrik Jan op 27 juni 1946 overlijdt wordt de boerderij tussen zijn echtgenote en zijn twee zonen opgedeeld. Na het overlijden van Alberta Willemmina op 5 mei 1951 blijft de ongehuwde Albertus Gerhardus tot zijn overlijden op 16 september 1988 in het oude gedeelte van de boerderij wonen.

Jacob Johannes Wassink, inmiddels sedert 30 mei 1949 gehuwd met Hendrika Gesina van der Snel, geboren op 17 febru-

ari 1915, woont dan met zijn vier zonen, Henk, Gerard, Bart en Wim in het nieuw aangebouwde gedeelte. Jacob overlijdt op 5 juni 1991 en Hendrika op 11 maart 2003.

Vanaf 22 december 1971 gaat Henk, één van de zonen van Jacob, met zijn vrouw Minie en dochters in een deel van de Grote Ham wonen. Agrarische activiteiten vinden er vanaf 1985 overigens niet meer plaats.

De oorspronkelijke oude boerderij is weliswaar nog aanwezig maar wordt momenteel uitsluitend als opslagruimte gebruikt. De nog aanwezige historische elementen worden door de familie Wassink in vrije tijd hobbymatig geconserveerd c.q. geres- taureerd.

De schuur van de oorspronkelijke boerderij die voor opslagdoeleinden wordt gebruikt.

NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP STOOMWAALSTEENFABRIEK DE VOORUITGANG

Door Henri Th.M. Burgers

INLEIDING

Over de geschiedenis van steenfabriek De Vooruitgang is in het verleden gepubliceerd door o.a. Jan Lubberts en Eric Giesbers. De auteurs hadden destijds geen toegang tot het krantenarchief van Delpher.nl, waarin veel te vinden is over de steenindustrie. Daarom heb ik aan de hand van de in dat archief gevonden advertenties en berichten en de daarin aangekondigde veilingen en verpachtingen de geschiedenis van de fabrieken in de omgeving van Deventer herschreven. Ook moderne technieken en websites, die het mogelijk maken oude (kadaster)kaarten met de huidige situatie te vergelijken (o.a. Google Earth) hebben duidelijkheid gebracht in de precieze ligging van de fabrieken.

HET BEGIN

Op 2 juli 1897 verkocht voor notaris Everts te Twello, landbouwer Jan Schokkenkamp, mede namens zijn kinderen en kleinkinderen, aan Willem Jacob Kolkert en Jan Willem Hartgerink, beiden volgens de akte zonder beroep en wonende te Deventer, 18.48.50 ha uiterwaarden te Terwolde onder de kadastrale gemeente Nijbroek voor een totale koopsom van f 50.000,-. In de koopvoorwaarden werd rekening gehouden met de plannen om de grond af

te tichelen. De grond bleek reeds door de koper te zijn aanvaard. De klei uit de verkochte gronden mocht over de eigendommen van de verkopers grenzende aan de gemeenteweg worden vervoerd ingeval het bestuur van de Gemeente Voorst zou weigeren de gemeenteweg daarvoor af te staan.

J.H. KOLKERT, W.JZN.

Op deze gronden richtte Johan Hendrik Kolkert, zoon van Willem Jacob Kolkert, omstreeks 1898 ¹ steenfabriek De Vooruitgang ² op, direct grenzende aan de gronden van de familie Slichtenbree, die de steenfabriek De Scherpenhof exploiteerde. De fabriek maakte gebruik van één Aberson steenvormmachine.

Johan Hendrik Kolkert Willem Jacobszoon, Willem Jacob Kolkert, Jan Willem Hartgerink, allen wonende te Deventer, mr. Lucas Maximiliaan-, Adriaan Justus- Hendrik Jacob-, Ds. Louis Daniel- en Jacob Lucius Hendricus de Jong Schouwenburg richtten op 7 juni 1902 voor notaris Boterhoven de Haan in Amsterdam de Naamlooze Vennootschap Stoomwaalsteenfabriek de Vooruitgang op.

Willem Jacob Kolkert en Jan Willem Hartgerink namen samen deel voor 55 aandelen van f 2.500, die zij volstortten door inbreng van hun stoomsteenfabriek, ge-

naamd 'De Vooruitgang', gelegen in de kadastrale gemeente Nijbroek, totaal groot 12.92.30 ha, alsmede alle vergunningen en concessies tot kleidelving d.d. 10 juni 1897 en 23 mei 1898, met alle materialen, gereedschappen en voorraden. De gronden maakten deel uit van de aankoop van 2 juli 1897 voor notaris Everts te Twello.

Johan Hendrik Kolkert nam deel voor één aandeel, Adriaan Justus de Jong Schouwenburg participeerde voor 20 aandelen en Lucas Maximiliaan-, Ds. Louis Daniel- en Jacob Lucius Hendricus de Jong Schouwenburg ieder voor twee aandelen, die zij in contanten moesten volstorten. Het totaal geplaatste kapitaal bedroeg dus 82 aandelen van f 2.500 = f 205.000.

Johan Hendrik Kolkert werd de directeur en de heren Willem Jacob Kolkert, Jan Willem Hartgerink en mr. Lucas Maximiliaan de Jong Schouwenburg hielden toezicht op de dagelijkse leiding en werden commissarissen.

HET LUCHTSPOOR

In 1910 vroeg De Vooruitgang vergunning voor de aanleg van een luchtspoor (luchtbaan of kabelbaan) voor het transport van de uitgegraven klei van de 900 meter ten

westen van de fabriek gelegen kleigroeve 'De Meintjes' naar de steenfabriek. Deze kabelbaan was geconstrueerd door de firma Adolf Bleichert & Co. te Leipzig en heeft tot in de vijftiger jaren van de vorige eeuw bestaan.

DE EXCAVATEUR

In 1914 werd een excavateur ³ (graafmachine) voor de kleiwinning in gebruik gesteld. De fabriek werkte met droogkamers, wat in die tijd zeer vooruitstrevend was. Op 5 september 1913 meldde het Algemeen Handelsblad dat de fabriek in brand was opgegaan. De brand was ontstaan in één der droogkamers. Slechts een paar ovens, belendende gebouwen en een hooiberg waren gespaard gebleven. Jaarlijks, aan het einde van de campagne eind september/begin oktober werden zogenaamde 'Lithauer ponnies' op de veemarkt verkocht. Na de invoering van locomotieven kwamen die advertenties niet meer voor in de dagbladen.

De fabriek was als 'Hartgerink & Kolkert' aangesloten bij het in 1917 opgerichte verkoopkantoor N.V. Vlamovenstraatkliniker, gevestigd te Zeist, en zij produceerde

Foto overgenomen van www.indstriespoor.nl/SteenfabriekDeVooruitgangEnDeScherpenhof.htm.

toen jaarlijks 4,2 miljoen stenen.⁴ In 1921 werkten er 88 mannen, zes vrouwen, negen jongens en negen meisjes⁵ en beschikte De Vooruitgang over een vlamoven.

Bij akte op 20 september 1923 voor notaris Lucassen te Deventer verleden werd het maatschappelijk kapitaal verhoogd naar f 500.000 en werden er 26 preferente aandelen à f 2.500 geplaatst.

Op 28 februari 1924 traden directeur J.H. Kolkert en de commissarissen J.W. Hartgerink en W.J. Kolkert af en werd de heer Abraham van Leeuwen de nieuwe directeur. Vervolgens werd bij akte op 30 september 1924 voor notaris Lucassen verleden de statutaire plaats van vestiging gewijzigd van Deventer, Overijssel, in Voorst, Gelderland.

Deze wijzigingen hadden waarschijnlijk te maken met het feit dat de Naamloze Vennootschap Overijsselsche Steenfabrieken de zeggenschap over de fabriek in 1923 of 1924 had overgenomen⁶. Op 22 decem-

ber 1930 werd aan het handelsregister opgegeven dat de Naamloze Vennootschap Stoomsteenfabriek De Vooruitgang per einde 1925 was opgeheven.

De N.V. Overijsselsche Steenfabrieken, in 1895 opgericht door Berend Jan Stegeman, Berend Jan Stegeman jr., Hendrikus Johannes Schoemaker, Johannes Bernardus-, Gerhardus Bernardus- en Hermanus Theodorus Poppe, exploiteerde reeds de steenfabrieken Petra in Deventer, Klaarwater te Oldebroek en Oldeneel te Zwollerkerspel en zou in 1896 ook de exploitatie van steenfabriek Hengforden overnemen.

Er stonden niet minder dan vijf veldovens en de jaarproductie bedroeg acht miljoen stenen⁷. Vanaf 1917 tot 1938 werden er ook rode dakpannen en draineerbuizen vervaardigd⁸.

Begin juni 1925 eisten de werknemersorganisaties dat de werkgevers in de steenfabrieken een c.a.o. met een loonsverhoging van 10% zouden tekenen, hetgeen

De kabelbaan die ten behoeve van de stoomwaalsteenfabriek, 'De Vooruitgang', was aangelegd voor het kleitransport vanaf De Meintjes. De boerderij is De Schokkenkamp⁹.

werd geweigerd, waarop in juni 1925 een algemene staking uitbrak op o.a. De Vooruitgang. De staking stond onder leiding van de Nederlandsche Vereeniging van Fabrieksarbeiders en slechts enkele ongeorganiseerden staakten niet. De Nieuwe Apeldoornsche Courant van 23 juni 1925 berichtte dat alle arbeiders onder de oude voorwaarden het werk hadden hervat. De Standaard meldde op 18 juni 1934 dat de directie van de N.V. Overijsselsche Steenfabrieken in verband met een loonconflict alle ongeveer 200 arbeiders van De Vooruitgang en De Scherpenhof en Petra had ontslagen. In 1937 sloot de fabriek zich aan bij de N.V.

Vlamoven Straatklinker te Arnhem. Het Overijsselsche Dagblad berichtte op 22 juni 1937 dat men op steenfabriek De Vooruitgang te Terwolde begonnen was het bedrijf te mechaniseren.

In 1950 werkten er 35 arbeiders, waarvan er 31 waren aangesloten bij de Eenheids Vakcentrale, gelieerd aan de Communistische Partij Nederland, en vier bij het N.V.V.¹⁰

De Waarheid meldde op 16 juni 1958 dat de directie op De Vooruitgang voor de meting van de arbeidsproductiviteit tijdopnemers wilde inzetten, hetgeen de arbeiders niet accepteerden. Vervolgens had de directie haar plan laten varen.

Er was begin zestiger jaren overproductie in de steenindustrie en veel fabrieken leden verlies en moesten sluiten.

De N.V. had extra kapitaal nodig en de heer Willem Georgius Bernardus Gerner

**Doorn & Van der Haar
Computers**

- Verkoop - Cloud
- Reparatie - Onderhoud
- Telefonie - Netwerken

0578-575856
info@doornvanderhaar.nl

KAMPEREN BIJ DE BOER

camping de Polmate

Melkleenweg 4 Terwolde
info@campingdepolmate.nl www.campingdepolmate.nl

Ontdekkend op weg

Wij gidsen in het wisselende stroomgebied van de IJssel met dijkhuizen, landgoederen, kastelen en vroege ontginningen van landbouw en veeteelt. Wij laten Veluwe, Salland en delen van de Gelderse Achtehoek zien in ieder jaargetijde en vertellen de verhalen en sagen die in deze gebieden de ronde doen.

Ieder jaargetijde maakt de streek net weer anders. Ontdekken we nieuwe plekken en vergezichten. Boerderijen met lanterkams te kust en te keur. Verhalen van bijzondere momenten, personen en gevechten om bezit. Dat is wat Veluwe, Salland en Gelderse Achtehoek u bieden, eeuwen van grootte waarde voor streek en mens.

"De gids stapt bij u in en neemt de tijd om tijdens de rondrit te vertellen over omgeving en mens."

Een toer duurt maximaal 2 uur.

info@zedwell.nl 06 - 53 67 85 62

www.zedwell.nl

uit Haren, versterkte op 11 mei 1965 het kapitaal met f 100.000,-, doch dit mocht niet meer baten. Op 28 juni 1966 werd door de Arrondissementsrechtbank te Zutphen aan de N.V. Overijsselsche Steenfabrieken voorlopige surseance van betaling verleend.

Vervolgens berichtte Trouw op 2 juli 1966 onder de kop "Steenfabrieken in Overijssel dicht: 100 man op straat. Personeel, maar ook bonden verrast", dat De Scherpenhof, De Vooruitgang en Hengforden werden gesloten. Omdat voor de wegeaanleg geen straatstenen meer werden gebruikt, gingen de straatsteenfabrikanten over op de productie van metselstenen, hetgeen voor overproductie zorgde. De Tijd meldde op 21 oktober 1966 dat de achteruitgang van de woningbouw fnuikend was geweest voor de steenfabrieken. Het personeel van De Vooruitgang kreeg op 1 juli 1966 de aanzegging dat het in verband met de sluiting van de fabriek geleidelijk zou moeten afvloeien¹¹. De fabrieken moesten worden verkocht om de schuldeisers te betalen.

De Sallandse Bank en de bewindvoerders zetten tegen de zin van de vakbond Sint Willibrordus de openbare verkoop door. De vakbonden wilden de gedroogde stenen bakken om zo het werk van een aantal arbeiders nog een paar maanden te behouden en hen uit te kunnen betalen.

In november 1966 werden de fabrieken De Vooruitgang en De Scherpenhof te Terwolde en Hengforden te Olst ten overstaan van notaris Fischer te Deventer in het openbaar verkocht. De fabriek bracht f 64.000 op en de vier woningen samen f 17.600. In het laatste jaar produceerde De Vooruitgang nog 4,8 miljoen straatstenen met een halfautomatische Aberson vormbakpers.

Op 10 november 1966 werd de vennootschap door de Arrondissementsrechtbank te Zutphen failliet verklaard en het faillissement eindigde op 22 november 1972 door het verbindend worden van de slotuitdelingslijst.

Op het fabrieksterrein was nadien een be-

Google Earth-foto van het terrein en de haven van voormalige Steenfabriek De Vooruitgang anno 2021.

tonfabriek gevestigd. Deze is inmiddels al jaren opgehouden te bestaan. Sinds 1980 is er het bedrijf Drabor gevestigd dat metaalwaren produceert.

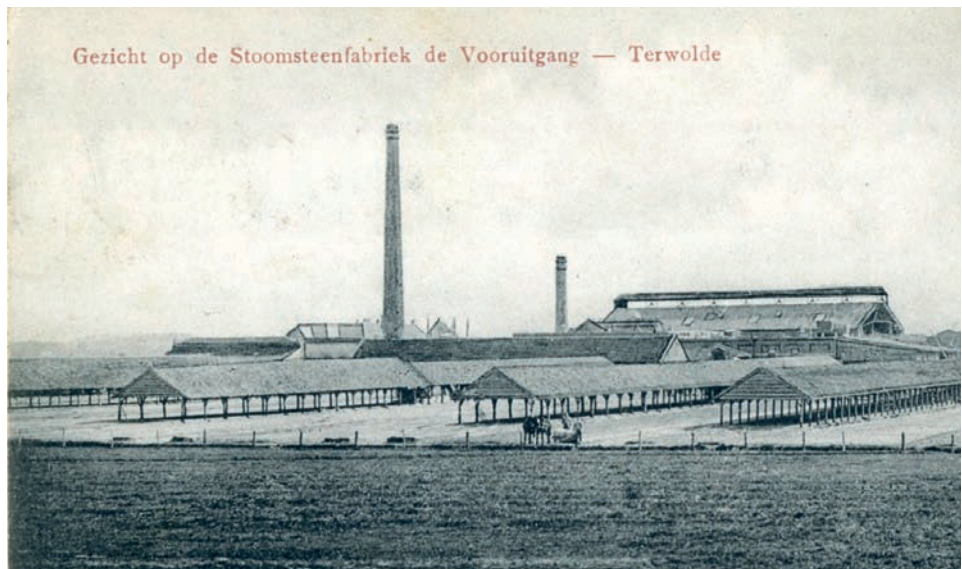
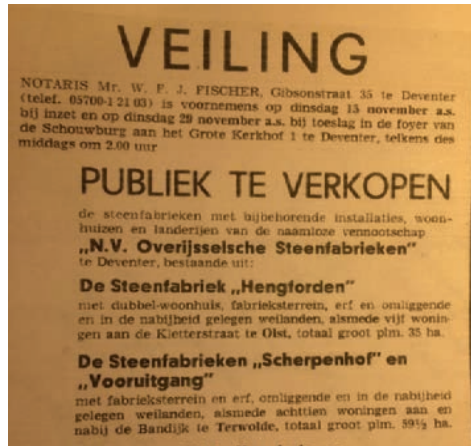
NB. alle advertenties zijn online gevonden in het archief van Delpher.nl.

NOTEN:

1. Eric Giesbers in "Steenfabrieken in Deventer en omgeving" gaat uit van 1898/1899; Jan Lubberts in "De geschiedenis van Terwolde" meldt 1897.
2. Ronald Stenvert in "Biografie van de Baksteen", pagina 137 "De Volharding" geheten.
3. Industriespoor.nl/SteenfabriekDeVooruitgangEn Scherpenhof.htm.
4. G.B. Janssen in "Twee eeuwen Gelderse baksteen", pagina 124.
5. Eric Giesbers in "Steenfabrieken in Deventer en omgeving".
6. Volgens Industriespoor.nl werd het afgebeelde brievenhoofd nog in 1923 gebruikt.
7. Eric Giesbers (zie voetnoot v); ter vergelijking de

Stoomsteenfabriek Deventer produceerde jaarlijks vier miljoen stenen.

8. Industriespoor.nl/SteenfabriekDeVooruitgangEn Scherpenhof.htm.
9. Foto overgenomen van Industriespoor.nl/SteenfabriekDeVooruitgang En Scherpenhof.htm.
10. De Waarheid van 3 april 1950.
11. Trouw 2 juli 1966.

De Vooruitgang in haar glorie dagen

HOE IN 1749 EEN ZUIDBEVELANDER BOER WERD OP DE VOORSTER KLEI

Door Willem Zuethoff

Nogal wat katholieke families in Voorst en omgeving komen ergens in hun stamboom Gerhardus Zuithof(f) tegen. Of een van zijn nakomelingen, waarvan de meesten al- lings de familienaam Zuethof(f) of Zuthof aannamen. Ger(h)ardus vormde met zijn vrouw Joanna Jansen Wichman de eerste van vier generaties die vanaf 1749 tot het begin van de 20e eeuw woonden en werk- ten op het Conijnenbosch, de bouwboer- derij van kasteel Nijenbeek.

VAN ZUID -BEVELAND

De familienaam is oorspronkelijk afkom- stig van het erve Suijthoff in het Zuid-Be- velandse Baarland, dat in 1600 door de betbetovergrootvader van Gerhardus was aangekocht. Hij zelf werd op 15 augustus 1711 gedoopt in 's-Heerarendskerke, in de

polder West-Crayert. In de Zeeuwse doop- boeken wordt de naam soms geschreven als Zuuthof, dus fonetisch. Dat verklaart ook de naamsverandering naar Zuethoff. Zowel de ij/i als de -e- werden vroeger na een u-klank geschreven om aan te geven dat deze als -uu- werd uitgesproken.

In de negentiger jaren van de vorige eeuw heb ik de stamboom van de familie uit kunnen pluizen tot omstreeks 1450. Ger- hardus, roepnaam Gerrit, is mijn betbet- betovergrootvader. Hij werd genoemd naar zijn opa van moeders kant - Gerrit Pelgrum - en is gedoopt op boerderij De Zijpe in de polder West-Crayert door de landspastoor van Zuid-Beveland. De fami- lie was niet meegegaan met de alteratie en rooms-katholiek gebleven. Op de zolder

Boerderij het Conijnenbosch die dicht bij kasteel Nijenbeek stond.

van boerderij De Zijpe was een schuilkerk ingericht. Gerrits vader Bastiaan Zuithoff baande een boerenbedrijf van 167 gemet, omgerekend ca 67 ha (1 gemet is ca 0,4 ha). Dat pachtte hij van de gravin van Rupelmonde. Zijn neef Pieter Suijthoff was rentmeester van deze gravin, en ook van de graaf Van Renesse van Zuijlen. Daarnaast bezat Bastiaan nog omgerekend 14 ha eigen land in en rondom Sinoutskerke en Baarland, waar de familie oorspronkelijk vandaan kwam en waar ze generaties achtereen als baljuw en schepen actief was.

NAAR GELDERLAND

De eerste connectie met Gelderland dateert uit begin 1700. Vader Bastiaan Zuithoff trouwde namelijk 17 december 1701 in het Gelderse Steenderen met Elisabeth Pelgrum uit de buurtschap Rha onder Steenderen. Ook als katholiek kon je alleen een geldig huwelijk aangaan als je trouwde voor de dominee. De dominee van Steenderen schreef in het trouwboek dat Bastiaan “uit Serooskerke in het land van der Goes kwam”. Serooskerke ligt echter op Walcheren, maar daar was geen Zuithoff te vinden. Pas na heel lang zoeken kwam ik erachter hoe de vork in de steel zat. Mede dank zij Dies Martens van het Zeeuws Genealogisch Centrum, destijds nog gevestigd in Goes. Die bleek al jaren op zoek naar de nakomelingen van het echtpaar Bastiaan Zuithoff en Elisabeth Pelgrum, maar kon deze nergens vinden. Mijn gegevens bleken het antwoord op zijn vraag en zo konden voor- en nageslacht met elkaar worden verbonden tot één reeks van meer dan 16 generaties.

Toen bleek ook dat 's-Heerarendskerke tot op de dag van heden op zijn Zeeuws uitgesproken wordt als “Sroaskarke”. De dominee schreef op wat hij dacht te horen: Serooskerke. Overigens ligt Steenderen voor een jonge bruidegom uit Zuid-Beveland niet direct naast de deur. Hoe en waar zij elkaar voor het eerst hebben ontmoet blijft grotendeels nog onder het stof der historie verborgen.

In de stal van vader Bastiaan stonden maar liefst 9 paarden. Daarnaast molk hij 23 koeien. Vlak na zijn trouwen met Elisabeth brak de Spaanse successieoorlog uit (1701-1713). Dat zorgde voor veel oorlogsgeweld, en regelmatig werd daarbij ook boerderij De Zijpe beschadigd. Bovendien was er nagenoeg geen contact en geldverkeer mogelijk met Vlaanderen, waar de gravin van en in Rupelmonde bij Antwerpen woonde. Dat betekende onder meer dat Bastiaan alle reparaties aan De Zijpe zelf moest voorschieten en de pacht niet kon overmaken. In 1713, toen aan de oorlog eindelijk een eind kwam, moest daarom de pacht over de voorgaande jaren in één keer worden betaald. Dat bleek niet haalbaar. Daarom vond er maart 1713 een verkoop plaats van zijn vee en gereedschappen en in juli van de te velde staande vruchten (ca 9 ha gerst, 21 ha tarwe, en ongeveer 40 ha hooi- en weiland inclusief een flink areaal bonenland (met 3550 schoven bonen).

Bijzonder is dat bij deze verkoping Bastiaan voor ongeveer een kwart van de werkelijke waarde ca 5 ha aan percelen tarwe kon kopen en voor 1/40 van de werkelijke

waarde een paard en wagen, twee koeien, een varken en diverse gereedschappen. Daarmee kon hij dus op zijn eigen landerijen verder boeren. Maar waarschijnlijk was er meer aan de hand. Mogelijk was Bastiaan gehandicapt geraakt, waardoor hij het boerenbedrijf niet kon voortzetten. Hij verhuist namelijk omstreeks 1715 naar Rha, onder Steenderen, waar zijn schoonvader woont. Zijn eigen land in Zuid-Beveland blijft onverdeeld tot 1744.

In Rha gaat hij met Elisabeth wonen op het door hem gekochte katersplaatsje Gerrit Idinkstede. Zijn weduwe woonde er nog in 1744. Dit huis ging overigens later 'het Suethoff' heten. Slechts twee van hun kinderen nam het echtpaar mee naar Rha, Geertruit en Gerardus, die allebei bij de doop een Gelderse peter en meter hadden gekregen. De andere nog levende kinderen, vijf in getal, die een Zeeuwse peter en meter hadden, moesten worden achtergelaten bij familie. Nakomelingen van hen wonen nog steeds in het Bevelandse.

Vader Bastiaan overlijdt in 1723 in Rha. Gerrit wordt dan de toeverlaat van zijn moeder, en van zijn jongste broertje Willem, de enige die in Rha geboren wordt, in 1718. Die wordt stamvader van diverse generaties van voornamelijk smeden, die zich vestigden in de regio Steenderen, Didam, Lathum en Giesbeek. Die nakomelingen worden in officiële akten tot op heden meestal Soethof genoemd terwijl ze zelf die akten meerdere generaties blijven ondertekenen met Zuithof of Zuidhof.

Gerrit Zuithoff trouwt 30 januari 1749 in Zutphen met Joanna Jansen Wichman,

geboortig van erve Middelbeek in Voorst. Hij krijgt met haar drie zonen en een dochter. Gerhardus Johannes (Gerrit), geb. 23 juni 1750, Sebastianus (Bastiaan) geb. 16 december 1752, Elisabeth (Lysbet) geb. 15 februari 1755 en Joannes (Jan) geb. 26 november 1757. De oudste en de jongste zoon huwen allebei met een dochter van Teunis Driessen van de(n) Beld : Gerrit met Wilhelmina (17 maart 1876), Joannes met Joanna van den Beld (24 feb 1782). Gerrit wordt landbouwer op erve 't Holt, Jan op t Erff voor Wilp en later ook op het door hem aangekochte erve De Oye. Lysbet trouwt 13 aug 1777 in Voorst met Stephanus Nuijen, landbouwer in Spankeren en later op 't Capellegoed in Olburgen.

Gerrit Zuithoff overlijdt op 20 februari 1762, slechts 50 jaar oud. Zijn weduwe hertrouwt nog datzelfde jaar op 29 december op huwelijksvoorwaarden met Hermanus Wilhelmus Kraaijvanger uit Doetinchem. Daarbij blijft de erfenis nadrukkelijk bij Joanna Wichman en haar kinderen. Uit het tweede huwelijk worden geen kinderen geboren.

HET CONIJNENBOS

In amper 13 jaar wist Gerrit Zuidhof van het Conijnenbos een bloeiend bedrijf te maken. Dat blijkt uit het magescheid en de inventaris die na zijn dood werden opgesteld. De waarde van de boedel die hij nalaat is, na aftrek van de schulden, f. 7.387=14=2. ¹⁾ Volgens de normen van die tijd was hij daarmee 'een kapitalist'. Uit de inventaris is nog veel meer informatie te halen. Zo blijkt dat de pacht 649 gulden 19 stuivers en 8 penningen per jaar be-

droeg. Dat was voor die tijd een erg fors bedrag en gelijk aan de prijs van een stuk of 5 paarden, of van 16 tot 17 koeien. Dat bedrag moest dus jaarlijks worden opgehoest. Ruim 120 jaar later, in 1883, betaalt het echtpaar Jan Zwartjes – Dora Zuithof jaarlijks voor Conijnenbosch f. 2560,- als pacht. Ook blijkt dat Gerrit ca 1 ha eigen grond bezat. Namelijk een stuk bouwland, genaamd Het Hooge Land in Wilp, groot twee mudde gezaai ofwel ruim 0,8 ha, en een stukje land aan de dijk in de Appense Enk, een schepel gezaai groot, ofwel ca 0,1 ha. Door dit eigen grondbezit had hij als “geërfde” recht van spreken. Er waren vier meiden en knechten, curieus is dat twee ervan de namen van Gerrits overleden ouders droegen, Bastiaan en Elisabeth.

De omvang van de veestapel is ook uit de inventaris af te lezen. Deze inventaris gaat uit van de situatie op de dag van zijn overlijden). Hij had toen 6 paarden op stal staan, (waaronder 1 ruïn), 1 veulen, 9 koebeesten, 10 ossen en twee- en eenjarige koeien, 10 kalveren, 30 schapen, 4 varkens en 13 kippen. De totale waarde van deze veestapel bedroeg f. 1.961,-. Deze veestapel was in de zomer groter. In de herfst werd namelijk een deel van het vee verkocht. Dat blijkt ook uit de lijst met bedragen die Gerrit nog te goed heeft, in totaal nog ruim duizend gulden. Zo krijgt hij nog geld voor de levering van 8 vette ossen, 2 koebeesten, 3 vette koeien, 23 hamels (gecastreerde rammen) en 23 lammeren. Hieruit blijkt dat Gerrit ook nogal wat vee vetweidde. Dit vee verkocht hij aan personen en instellingen in Doetinchem, Zutphen, Deventer en Voorst. In de zomer

van 1761 liepen er naast de zes paarden dus zeer waarschijnlijk 14 koeien, 18 ossen, varzen en pinken in het land en was de kudde schapen inclusief lammeren 76 stuks groot. De schapen werden gehoed door een herder, die dit waarschijnlijk ook voor anderen deed. De 32 runderen en 6 paarden zullen gezien de veebezetting per ha in die tijd flink meer grasland om te weiden nodig hebben gehad dan vandaag de dag. De totale omvang van De Conijnenbosch zal 50 tot 60 ha zijn geweest, een veronderstelling die later bij de invoering van het kadaster wordt bevestigd. Ook veel andere zaken zijn uit de inventaris te herleiden. Zo blijkt Gerrit bijvoorbeeld te ploegen met drie paarden voor het ijer.

ZUTHOFF OF ZUIDHOF

De nakomelingen van het echtpaar Gerrit Zuidhof en Joanna Jansen Wichman worden in het rk doopboek Zuthoff genoemd en in officiële akten aanvankelijk dikwijls Zuithof(f) of Zuidhof(f), terwijl verschillende van hen zelf vaak ondertekenen met Zuethoff. Zoals bijvoorbeeld al in 1818 Johanna Zuethoff deed, na het overlijden van haar man Berend Schoemaker, gestorven ‘op zakenreis’ op 21 augustus dat jaar in het gemeentehuis van Naarden in het bijzijn van zijn broer. Deze Berend had met zijn vrouw een winkel in drogerijen en koloniale waren in de Kleine Poot en was de stamvader van de later bekende Deventer fabrikantenfamilie Schoemaker.

Mijn eigen grootvader trouwde tweemaal en staat in de eerste trouwakte als Zuidhof te boek en in de tweede akte als Zuethoff. Al zijn oudere (half)broers heetten, net als

hun nakomelingen Zuethof. Opa kreeg in 1939 gerechtelijk bevel om zijn naam definitief te wijzigen in Zuithoff (met twee 'effen').

Uit de nakomelingen van Jan Zuithof stamt ook een gereformeerde tak, die zich Zuithof is blijven noemen. Bijzonder is dat in deze tak de namen Gerhardus en Sebastiaan tot medio vorige eeuw van vader op zoon werden doorgegeven.

ZIEKENHUIS IN DEVENTER

Ook Bastiaan en zijn nakomelingen blijven zich Zuithoff of Zuijthoff noemen. Bastiaan blijft op erve Conijnenbos en huwt 21 juli 1784 in Zutphen met Theodora Hagen. Dit echtpaar krijgt twee zonen waarvan de oudste Gerhardus (Gradus) op zijn beurt het landbouwbedrijf voortzet, terwijl zoon Antonius de kost verdient als commissienair, en als eigenaar van een zaadhandel en linnenwinkel aan de Brink in Deventer. Op zijn sterfbed (12 maart 1870) geeft deze Antony zijn vrouw opdracht om met een pakket aandelen naar het rk kerkbestuur te stappen en hen te verzoeken met de opbrengst ervan een rk katholiek ziekenhuis te stichten. Dat zou aanvankelijk naar hem worden genoemd, maar in plaats daarvan werd het uiteindelijk op instigatie van pastoor Van den Berg vernoemd naar zijn weduwe Josephina van den Broek. Zo kwam Deventer aan zijn St. Jozefziekenhuis. Maar dat is weer een ander verhaal.

NOOT:

¹⁾ In die tijd werd gerekend in guldens, stuivers en penningen en dat werd genoteerd zoals hier staat: $7.387:14=2$, ofwel 7387 guldens en 14 stuivers en 2 penningen. Een gulden bestond in

die tijd uit 20 stuivers en een stuiver uit 16 penningen. In de documenten destijds wordt vaak gesproken van Carolusguldens, omdat Karel de Vijfde destijds deze guldens heeft ingevoerd en heeft bepaald dat er in een gulden 20 stuivers moesten zitten. Dit duurde tot 1816 toen Willem I tegelijk met het decimale stelsel een nieuw muntstelsel invoerde met guldens, dubbeltjes, stuivers en centen. Overigens kende men vroeger ook nog duiten. Een stuiver bestond uit 8 duiten en een duit uit 2 penningen. Als indertijd een persoon 3.000 guldens bezat, of man en vrouw samen 4.000, dan werd men als 'kapitalist' beschouwd. Dan kwam een aantekening daarvan in het haardstedenregister.

BIJSCHRIFT PAG. 29

FAMILIE ZWARTJENS - ZUITHOFF

Een foto waarop de prijswinnaars van het tuigpaardenconcours naar mijn weten allebei te zien zijn. De foto is gemaakt voor erve De Konijnenbosch, de bouwboerderij van Nijenbeek. Derde van links de winnares van de tweede prijs, Dora Zwartjens - Zuithoff. Op de omgekeerde stoel naast haar zit haar oudste zoon Gerrit Zwartjens, eigenaar van de grote bouwboerderij Het Hoen (samen met zijn zwager Gerrit Pelgrum). Hij is landbouwer en groot paardenliefhebber en winnaar van de eerste prijs van het tuigpaardenconcours. Op de stoel links zit haar tweede zoon, Antoon Zwartjens, net als zijn vader hengstenfokker en pachter van erve Konijnenbosch. Half staand/ zittend op de balk waarop de matten en kleden werden uitgeklopt zien we aan weerszijden van Gerrit zijn broers Dorus en Jan. Wie van beiden wie is, dat is mij niet bekend. Op de stoel rechts van de pomp zit Antje Zuithoff, de ongetrouwde zus van Dora, met haar breiwerk. De vrouw die rechts naast Antoon Zwartjens staat, is waarschijnlijk zijn zus

Tonia. Een andere mogelijkheid is, dat hier zijn vrouw Eva van Gendt voor de fotograaf poseert. Op de foto ontbreken broer en zus Willem en Gijsbertha Zwartjens, zij zijn in november 1884 enkele maanden na het overlijden van hun vader al uit huis getrouwd en vertrokken naar respectievelijk Wijhe en Zwollerkerspel. Tonia trouwde 29 april 1895 en verhuisde met haar man, bakker Willem Bril naar Driel onder Hete-

ren. Antoon trouwde met Eva van Gendt op 22 november 1898. De breiende Antje overleed 23 april 1904. In welk jaar de foto is gemaakt kan niet met zekerheid worden gezegd, maar in ieder geval na november 1884 en vóór augustus 1897 (wanneer Jan Zwartjens trouwt en naar Heteren verhuist) en. [Het kan dus goed zijn dat de geportretteerden er nog geen weet van hebben dat zij een prijs hebben gewonnen...]

Boekhandel Oonk

Stationsstraat 4 Twello

T: 0571-27 15 09

E: info@evennaaroonk.nl

GROTE NOORDIJK TE WILP

Door Milly Westerhuis en Jan Groenenberg

Aan de voormalige Wilpseweg, de weg van Twello naar Wilp, toen nog een grindpad, nu de geasfalteerde H.W. Iordensweg, ligt met nummer 108 de buitenplaats Grote Noordijk en aan de overkant de Kleine Noordijk. Deze buitenplaatsen hoorden eeuwenlang bij elkaar en waren bezit van dezelfde familie. De naam Noordijk lijkt afgeleid te zijn van de oude benaming Noirtwijck, zoals deze voorkomt in een tijsrol van 1432 in het Aerderbroek, een buurtschap nabij Wilp. Evenals een Zuidwijk aan de zuidkant, lijkt het erop dat de streek aan de noordkant van de buurtschap Noordwijk heet.

OORSPRONKELIJK BOERENHOFSTEDE

Oorspronkelijk was de Grote Noordijk een boerenhofstede die eerst nog het Noordingh (1679), Noordijk (1690) of Noordijk (1708) werd genoemd. Pas in 1807 werd de huidige buitenplaats gebouwd met een omliggend gebied van 75 à 80 ha, zowel bos, park als agrarisch gebied. Maar de geschiedenis begint al veel eerder als in 1558 Mechteld Schutten en haar vier dochters aan Frederik Turck heer tot Hemert en Sinderen en zijn vrouw Marrij Wijtenhorst langs de 'Twelse strate' het 'erf en goed Noertwijck' verkopen. Evert Gerrits is dan de pachter. Het verpondingskohier van 1648 vermeldt twee erven 'in de

De Grote Noordijk anno 1935

Noordijck'. Ook in 1620 is sprake van twee boerderijen: 'het Noordyks guet' en 't guet in den Noordijck', beide in Aerderbroek. Het is echter niet zeker of hiermee de Grote en Kleine Noordijck bedoeld worden. In 1690 vindt een magescheid plaats waarbij de boerderij die eigendom was geweest van Hendrik van Wamel, een bakker uit Deventer en zijn vrouw Fenneken Noordijx, overgaat naar hun kinderen. Mogelijk was Fenneken familie van Jan Noordinck en Geertruit Frans, die het goed Noordingh' in 1679 hadden gekocht van Johannis Scherpingh te Harderwijk.

Vóór 1716 was de Grote Noordijck in bezit van Wilt Jan van Broekhuysen. Uit een verloren gegaan archief blijkt dat hij het in dat jaar verkocht aan Pedro de Ferdinandes (?-1733) en diens vrouw Mechteld Maria Antonette ten Grotenhuis. Pedro de Ferdinandes, een vreemdeling in het 18e-eeuwse kerspel Wilp? De naam doet vermoeden dat hij zeker niet uit de streek kwam. Volgens overlevering zou Pedro de Ferdinandes in Spaanse dienst zijn geweest en als krijgsgevangene in Holland zijn achtergebleven. Bewijs daarvan is in de archieven niet gevonden. Hij trouwde in 1709 met Mechteld Maria Antonette ten Grotenhuis, dochter van Joost Balthazar ten Grotenhuis heer van het Grotenhuis Veenhuis in Twello. Pedro zal van goede komaf zijn geweest gezien de status van zijn bruid. Met een dochter uit het geslacht Ten Grotenhuis zal hij geen gebrek gehad hebben. Het echtpaar kocht in 1711 al de hofstede de Sonnenberg van hun zwager en broer Gerhard Joost ten Grotenhuis. De Sonnenberg lag aan

de Sonnenbergstraat ongeveer 400 meter ten westen van de Grote Noordijck. Na deze koop noemde Pedro zich heer van de Sonnenberg. Zijn vrouw Mechteld Maria Antonette overleed er in 1727. In de verschillende 'protocollen van Bezwaar' in Wilp, is te zien dat deze Pedro in de loop der tijd verschillende stukken grond koopt en verkoopt, veelal in zijn eigen omgeving dus in de nabijheid van de Grote Noordijck. Overigens waren deze grondtransacties geen uitzondering; alle bezitters van hofsteden en landgoederen kochten en verkochten grond, het was een middel van bestaan.

DE GROTE EN KLEINE NOORDIJK

In 1723 is te zien dat Pedro nog in bezit was van de Grote Noordijck want op 27 augustus van dat jaar verkocht hij de erve de Noordijck aan Hendrik Lindeman en zijn vrouw Maria Klopman uit Deventer. Vermeld wordt dan: 'het erve den Noordijck' van de heer Peter Fernandes ende desselfs huijsvrouw M. Maria van Grotenhuijs. ...] sijnde het erve den Noordijck, bestaande in huijs, hoff, berg, hoge en lage landerijen'. De koopprijs bedroeg 4700 gulden. Hetzelfde echtpaar Lindeman kocht al in 1722 de Kleine Noordijck van Hendrik Noordijck, in de akte genoemd: 'erve en goed Jan Noordijck Hofste'. Pedro de Ferdinandes is ook nog te vinden in de archieven van het Ambt Voorst, als in 1734 zijn huis afbrandt en de ambtsjonkers in hun vergadering besluiten dat hij daarom vrijgesteld is van de betaling van ambtslasten voor tien jaren. Hij krijgt zelfs financiële steun van 100 gulden voor reparatie van de woning, zo werd besloten. Dit was niet

het huis Sonnenberg waar het echtpaar Ferdinandes aanvankelijk woonde maar de caterstede 'erve en goed den Staaken-camp' ook wel genoemd 'de Pletsenkamp', in het kort 'de Pletse' aan de Zwarte Kolkstraat. Hij kocht deze erve in 1733 samen met zijn twee dochters. In 1740 verkopen Hendrik Lindeman en zijn vrouw Maria Klopman de Grote en de Kleine Noordijk en enkele andere goederen voor 38.000 gulden aan Hendrik van Loghem (1709-1786), een koopman uit Deventer. Rond 1750 werd er bij de Grote Noordijk een lanterskamer aangebouwd, die zoals bekend werd gebruikt als zomerverblijf. Het was in de winter ook niet aantrekkelijk om op de buitenplaats te verblijven. De grote huizen konden slecht verwarmd worden en om dagelijks met een koetsje naar Deventer, naar het werk, over soms modderige wegen te gaan, was ook geen aantrekkelijk plan.

FAMILIE VAN MARLE

In 1804 vermaakte Van Loghem de Grote Noordijk aan zijn kleinzoon mr. Hendrik

De Grote Noordijk in 2020

Willem van Marle (1768-1834), burgemeester en notaris van Deventer, wonend aan de Nieuwe Markt in Deventer. De Kleine Noordijk kwam aan zijn kleindochter Christina Margaretha van Marle (1770-1839). Zij bleef ongehuwd. De familie Van Marle zette de aankoop van de grond voort om er met de beide Noordijken één aaneengesloten gebied van te maken. Ook de erfgenamen zouden daarmee doorgaan. Uiteindelijk zou het gehele gebied van de beide Noordijken 310 hectare groot worden, met tuin, agrarische grond en bos. Hendrik Willem van Marle en zijn vrouw Petronella Jacoba Margaretha van der Wijck laten in 1806 of 1807 een buitenplaats bouwen vóór de boerderij bij de Grote Noordijk. Ook begon hij met de aanleg van het park met een hoofdas, zoals die nu door aanplant van bomen ook weer te zien is.

Bij deze verbouwing werd het woonhuis van de boerderij bij de nieuwe buitenplaats getrokken en rond 1919 werd de deel waar de koeien stonden afgebroken. Daarna is de oude boerderij, als boerderij, langzaam aan verdwenen. Na het overlijden van Hendrik Willem, ging de Grote Noordijk over op zijn oudste zoon mr. Thimman Willem van Marle (1798-1862), advocaat en rechter in Deventer, tevens lid van de Provinciale Staten. Hij was getrouwd met Francoise Maria Weerts.

Het echtpaar kreeg geen kinderen en zo ging het huis over op de drie kinderen van zijn broer Hendrik Willem van Marle (1806-1880) en diens vrouw Carolina Ernestina Visser (1806-1878), respectievelijk: mr. Hendrik Willem Jacob van Marle

De heer en mevrouw de Friderici

(1831-1892), wethouder en gedeputeerde, Hendrik Rudolph van Marle (1832-1906) en Christina Margaretha van Marle (1835-1919). Tante Francoise Maria mocht evengoed nog 15 jaar op de Grote Noordijk wonen, ze overleed in 1877.

Het beheer ging aanvankelijk naar mr. Hendrik Willem Jacob van Marle en nadat hij kinderloos was overleden naar zijn zuster Christina Margaretha, die inmiddels getrouwd was met Pierre François de Friderici, commies posterijen te Deventer (1835-1916). Dan verdwijnt de naam Van Marle in relatie tot de Grote Noordijk als hun dochter Carolina Ernestina de Friderici (1870-1958) eigenaar wordt van het huis. Ze bleef ongehuwd en werd 'de juffer' genoemd. Met veel liefde heeft ze het huis en de tuinen onderhouden.

FAMILIE STRICK VAN LINSCHOTEN

Haar erfgename was Augusta Gerharda Besier (1896-1985), de dochter van haar zuster Esther Wilhelmina de Friderici. Deze dochter trouwde met jonkheer mr. Gustaaf Adolph Strick van Linschoten. De Grote Noordijk is anno 2022 nog steeds in deze familie.

RESTAURATIE

Bouwkundig is er ook het een en ander in beweging geweest. Aanvankelijk werd het huis opgetrokken in classicistische stijl en dat zou het blijven. Doch in 1881 had men grote plannen om het huis optimaal te verfraaien. Het moest een huis in renaissancestijl worden, een prachtige bouwtekening is daarvan nog te zien. De ambitieuze plannen bleken te kostbaar dus die gingen niet door. Wel werd er in 1890 nog een grote veranda aan de zuidmuur gebouwd en in 1923 werd het achterhuis nog vergroot. In 2019 werd begonnen met de restauratie van het inmiddels vervallen huis. Inmiddels is de tuinmanswoning geheel gerestaureerd en is men begonnen met het achterste deel van het landhuis weer in oude staat te brengen.

Zowel binnen als buiten wordt hard gewerkt

DE ONTWIKKELING VAN DE OPEL FIETS EN DE LEGENDARISCHE OPEL RACEFIETS ZR3

Door Lammert Lugtenberg

NAAIMACHINES, FIETSEN EN AUTO'S

Opel is vooral bekend als autofabrikant, maar voor 1900 maakte Opel eerst naaimachines. En voordat er auto's werden geproduceerd, produceerde Opel fietsen, waaronder de toen bekende racefiets de ZR3. In het blad van de Historische Opel Club Nederland las ik een artikel over de ontwikkeling van deze Opel fietsen.

In 1886 nam Adam Opel in Rüsselsheim naast de toen bestaande naaimachinefabriek ook fietsen met hoge voorwielen in productie. Het was niet zo gek als naaimachinefabrikant ook fietsen te gaan produceren, omdat beide een vergelijkbaar productieproces kenden die gebaseerd was op het vervaardigen van uitwisselbare onderdelen.

Al in 1887 werden de eerste zogenaamde Safety fietsen – fietsen met wielen van gelijke grote - in productie genomen, voor zowel dames als heren. In 1888 breidde Opel de fabrieksgebouwen uit met een grote oefenzaal. Het bleek in die tijd noodzakelijk om de rijwielklanten in een afgesloten ruimte te leren fietsen, mede als gevolg van de overheden die in de begintijd fietsers nog beschouwden als een bedreiging van de verkeersveiligheid. Toentertijd werd van fietsers verwacht dat zij afstapten als zij een ruiter te paard of een paard en wagen tegenkwa-

men, want paarden zouden kunnen schrikken van fietsers. In Berlijn mocht er in 1890 zelfs helemaal niet gefietst worden. Argwaan tegen nieuwe technologische ontwikkelingen is dus al van alle tijden. Opel ging in die jaren echter vooruitstrevend te werk. De draaiende delen werden al vanaf de jaren tachtig van de vorige eeuw voorzien van kogellagers, waarmee

OPEL ZR III

De beste Wegrenmachine

het rywiel der overwinnaar
Compleet als boven: Banden 27" Drinkflesschen
Geel gelakt met zwart stralenbalhoofd

*

Prijs: Fl. 125.—

een uitgesproken lichte en stabiele loop van de fiets werd bereikt.

De ontwikkeling van de fiets-industrie werd aan het einde van de 19e eeuw ook versneld door de uitvinding van de luchtbanden. Voordien werden de fietsen uitgerust met dunne massieve rubberbanden. In 1890 werden de eerste pogingen gedaan de wielen te voorzien van dikke holle banden. Nog steeds niet oppompbaar, maar al wel een stuk elastischer. Het was de Ierse dierenarts Dunlop die het na talrijke experimenten lukte een min of meer bruikbare luchtband te construeren. Hoewel er scepsis was over deze banden – ze zouden door oververhitting kunnen exploderen – wonnen deze door hun geringe rolweerstand, de soepele loop en de gewichtsbesparing al snel terrein. Opel bood als een van de eerste in Duitsland fietsen met luchtbanden aan. Men was er toen echter nog niet uit of de op de velg gelijmde luchtbanden van Dunlop of de door Michelin ontwikkelde luchtbanden, de toekomst zouden hebben. De gelijmde Dunlop banden waren wat reparatie betreft erg gecompliceerd en de reparatie nam vaak meerdere dagen in beslag. De Michelin luchtbanden bestonden uit een binnen- en buitenband en werden met twee draadringen op de velg gehouden. Om zo'n binnenband te plakken hoefde slecht één van de draadringen verwijderd te worden om de binnenband eruit te kunnen nemen.

Omdat de zonen van Adam Opel zich gingen toeleggen op het rijden van wielervedstrijden, ontwikkelde Opel daarvoor in 1924 een racefiets, met de legendarische naam 'Opel ZR3'. Deze professionele

racefietsen waren standaard voorzien van houten velgen, rode hielbanden, automatische kettingoliespanners, drinkflessen en gereedschapstas. Bij een hielband zijn de randen van de band voorzien van rubberverdikkingen waarmee de band achter de naar binnen omgezette randen van de velg worden gedrukt. Hierdoor kon de opgepompte band niet van de velg lopen. Deze racefietsen behoorden toen tot de meest gewilde racefietsen van de jaren twintig van de vorige eeuw.

De naam ZR3 werd afgeleid van de "Zepelin Rigid" het Duitse luchtschip dat in 1924 voor het eerst met succes de Atlantische Oceaan overstak. Een slim marketinghoofd van de Opelfabriek in Rüsselsheim kwam op het idee het nieuwe model racefiets te vernoemen naar dit luchtschip. De 3 stond voor het derde luchtschip dat de Atlantische Oceaan overstak.

Carl en Fritz de zonen van Adam Opel wonnen op deze Opel ZR3 racefietsen in de jaren twintig van de vorige eeuw vele wielervedstrijden, waaronder ook langeafstandswedstrijden. Opel had in die tijd ook een eigen fabrieksteam en behaalde met dit team verscheidene internationale wielersuccessen.

OPEL GROOTSTE FIETSFABRIKANT

In 1927 was Opel uitgegroeid tot de grootste fietsenfabrikant ter wereld en had 1000 medewerkers in dienst. De Opel ZR III werd ook naar Nederland geëxporteerd en kreeg hier zoals bijgaande affiche laat zien de toevoeging van: 'De beste wegrensmachine'.

Bron: Clubblad Opel Klassiek van de Historische Opel Club Nederland

EEN ACHTERSTALLIGE DOKTERSREKENING IN 1909

Paul van Dun, gemeentearchivaris

Het in 1895 door een aantal notabelen opgerichte Voorsterfonds omvatte een ziekenfonds dat voor “ambachtslieden, daghuurders, dienstboden en allen wier inkomen zulks noodzakelijk maakt” de geneeskundige hulp betaalde, en een ondersteuningsfonds dat de ziekenfondsleden in tijden van ziekte in hun eerste levensbehoeften voorzag. Inkomsten kreeg het Voorsterfonds uit contributies en donaties.

Jonkheer Rudolf van Weede (1858-1933), bewoner van landgoed De Poll, was de eerste voorzitter. De bestuursleden dienden bij de NH kerk van Voorst, of de RK parochie van Bussloo Klarenbeek te kerken. Een van de bestuursleden fungeerde als “behandelend geneesheer”. In 1906 telde het fonds 234 leden, in 1936 nog maar 29 waarop de vereniging in 1937 werd ontbonden.

Het archief van het Voorsterfonds is een van de vele particuliere archieven die door het gemeentearchief worden beheerd.

In 1906 vertrok de behandelend geneesheer bij het fonds, en daarop verzocht de arts A. van Zanten het bestuur diens functie te willen overnemen. Met ingang van mei 1906 werd hij als zodanig aangesteld, en hij bleek al snel een man van de regeltjes te zijn. In april 1907 meldde hij het bestuur dat een aangesloten

lid zich door een Nijmeegse kwakzalver had laten behandelen. Van Zanten stelde daarom voor in het reglement te laten opnemen dat leden “die hiertoe hunne toevlucht nemen, geene hulp meer uit het ondersteuningsfonds zullen ontvangen.” Vervolgens bleek in 1909 dat Van Zanten problemen met het toelatingsbeleid had. Tijdens de bestuursvergadering van april 1909 werd er een brief van hem voorgelezen waarin hij zich beklagde dat in het ziekenfonds “zijne belangen niet steeds in het oog worden gehouden (...) en personen worden aangenomen die nog aan hem van vroeger schuldig zijn”.

Het bleek te gaan om het gezin Boskamp dat in verband met een eerdere behandeling bij hem nog een schuld van f 55 uit had staan.

In 1909 verdiende ongeveer driekwart van de beroepsbevolking minder dan f 400 per jaar. Het gezin Boskamp was door de hervormde diaconie aangedragen en de predikant protesteerde dan ook tegen het standpunt van de arts. Onder andere omdat “delging van oude schulden” geen vereiste was om lid te kunnen worden. Desondanks besloot bestuursvergadering daarop in het reglement een bepaling op te nemen dat alvorens lid te kunnen worden “oude schulden” aan de arts ingelost moesten zijn. Tijdens een gesprek tussen de arts, de kerkenraad en het fondsbestuur werd het

conflict rond het gezin Boskamp alsnog in den minne geschikt. In 1913 ontstond er echter andermaal een conflict waarbij Van Zanten zich beklaagde dat hem patiënten werden opgedrongen "die niet de geringste moeite hebben getoond hun rekeningen te voldoen". Hij voelde zich daardoor "een werktuig in dienst der philanthropie".

Tijdens de bestuursvergadering van 18 april 1929 werd het plotseling overlijden van Van Zanten gememoreerd: "(...) hij was steeds een ijverig en hulpvaardig man en altijd gereed om zijne patiënten bij te staan. Zijne wijze van omgang en werken zal bij ons in vriendelijke herinnering blijven." Over de doden niets dan goeds.

"Daarna verzoekt hij de Heer G. J. Wiefelink rekening en verantwoording te willen doen omtrent zijn gehouden bekeer van 1 April 1900 tot 31 Maart 1909.

Deze voldoet hieraan met de uitslag als volgt:

Batag slot van het vorig jaar	f 174.327
Contributies	450.-
rente Postopnamebank	$\frac{1406}{1907} \dots 9.26$
	$\frac{1407}{1908} \dots$
	$\frac{1408}{1909} \dots$
Totaal	f 641.507
Uitgaven	f 551.437
Saldo	f 90.15

Ten bate van het Ziekenfonds is gesanctie-
beurs door de leden f 513.967
af voor bodenloos 19.24
Blijft f 494.727

Het ziekenfonds telt als leden 37 gezinnen
met 164 personen
en allen loopende personen 10
Totaal 102 personen

Deze rekening en verantwoording is nagesien
door de Heer A. Mientz en K. W. van de Water
en accoord bevonden, onder dankbetuiging
door den waarnemend Voorzitter aan de Heer
G. J. Wiefelink voor zijn gehouden bekeer.

Jaarrekening van het Voorsterfonds over 1909.

HISTORISCHE VERENIGING VOORST

UITNODIGING ALGEMENE

LEDENVERGADERING

Donderdag 21 april 2022

Zaal Korderijnk te Twello

Aanvang 20.00 uur

Zaal open 19.30 uur

AGENDA

1. Opening / mededelingen
2. Vaststellen notulen van de uitgestelde ledenvergadering van 28 oktober 2021, opgenomen in Kroniek 4-2021
3. Jaarverslag 2021: Dit is opgenomen in deze Kroniek op pagina 39 en het is beschikbaar via de website en ligt ter inzage op het kantoor.
4. Financieel jaarverslag 2021 opgenomen in deze Kroniek op pagina 40 en 41.
 - a. De volledige financiële jaarrekening, inclusief balans en begroting, is beschikbaar via de website en ligt ter inzage op het kantoor.
 - b. Verslag kascommissie 2021 (Bert van de Zedde en Bertine Grevinga) en décharge bestuur
 - c. Benoeming kascommissie 2022: Bertine Grevinga en Janiska de Wolde
 - d. Benoeming reservelid kascommissie
 - e. Vaststellen begroting 2022, opgenomen in deze Kroniek.
5. Samenstelling bestuur
6. Voortgang diverse projecten intern
7. Voortgang samenwerking met: Erfgoed Gelderland, Saxion Hogeschool, Stichting Cultuurhistorie Voorst
8. Rondvraag
9. Sluiting vergadering

De voorzitter is volgens rooster aftredend en herkiesbaar.

Voorgesteld wordt de voorzitter te herkiezen.

20.45 UUR: PAUZE

21.00 uur:

- Demonstratie nieuwe onderdelen huidige website.
- Uitleg en demonstratie nieuwe website / Cultuurhistorische Atlas

22.00 UUR: SLUITING

HISTORISCHE VERENIGING VOORST

JAARVERSLAG 2021

ALGEMEEN

Het jaar 2021 was voor de HVV opnieuw een Corona jaar. Dan weer werden de werkdagen opgeschort dan weer konden we beperkt aan het werk. Al met al niet iets om grote sprongen vooruit te maken. Het betekende voor onze vele enthousiaste medewerkers toch het missen van een stuk gezelligheid. Velen van ons konden vanuit huis werken dankzij Memorix maar dat liep niet zo heel vlot omdat velen nog te weinig ervaring hadden met Memorix in de thuisomgeving.

De Kroniek is wederom toch weer vier maal verschenen dankzij alle bijdragen die hiervoor werden aangeleverd en waar de redactie o.l.v. Martin Rothengatter weer een mooie invulling aan heeft gegeven.

Ons digitale netwerk is verbeterd, de foutjes van Memorix zijn er uitgehaald en de website heeft een mooie aanpassing gehad en is aangevuld met een beeldbank. Er is een nieuwe server geplaatst en de infra is aangepast. Al met al een flinke verbetering en alles wordt nu extern geback-upt. Wim Wassink heeft hier heel veel werk aan gehad maar het resultaat mag er zijn.

Het bestuur werkte meest achter de schermen voort, vergaderde volgens het normale schema, vaak via beeldscherm. Gebruikelijk is ook dat wij eenmaal per twee maanden overleg hebben met alle actieve medewerkers. Door de corona

maatregelen konden deze niet allemaal doorgang vinden. Door mondeling contact en enkele nieuwsbrieven bleef iedereen toch zo goed mogelijk op de hoogte van de ontwikkelingen.

De uitgestelde algemene ledenvergadering 2021 werd gehouden op 28 oktober, coronaproof in Zaal Korderijk net voor weer een nieuwe lockdown. In 2022 plannen we de ALV gewoon weer in april.

Er kon één lezing gehouden worden, ook in oktober, over het verzet in Voorst en Deventer. De opkomst was boven verwachting goed.

De ontwikkelingen ten aanzien van de Cultuur Historische Atlas en de website met bijbehorende app werden helaas beperkt door de corona maatregelen. Tegen het einde van het jaar werd een eerste proefversie van de website en de app opgeleverd door het ingeschakelde bureau Overboord. De besprekingen over de invulling van de redactieraad en de procesmanager voor de Atlas zelf konden eind van het jaar ook ingepland worden. De ontwikkelingen komen daarmee weer goed op gang. Er zal heel 2022 zeker nog aan gewerkt worden.

Het bestuur kijkt terug op een jaar waarvan we later waarschijnlijk zullen zeggen: het schoot niet op, ondanks alle goede wil en het blijvende enthousiasme van de medewerkers.

FINANCIEEL VERSLAG 2021 EN BEGROTING 2022

STAAT VAN BATEN EN LASTEN

	2022 Begroting	2021 Werkelijk	2021 Begroting	2020 Werkelijk
BATEN				
	€	€	€	€
Contributies	14250	14236	14000	14163
Subsidie Gemeente Voorst	2270	2255	2250	2232
Advertenties Kroniek	1250	1250	1250	1250
Gift Stichting Luikenfonds	0	0	0	3500
Overige giften en donaties	750	416	1000	813
Overige baten	980	475	1000	2987
Totaal	19500	18632	19500	24945
LASTEN				
Huisvestingskosten	7900	7569	7700	7664
Kosten Kroniek	4200	4154	4800	4312
Algemene kosten	3500	5329	2800	5174
Kosten kantoor en archief	1100	1157	1500	1633
Kosten lezingen	500	0	500	387
Afschrijvingen inventaris	2300	2395	2200	2523
Totaal	19500	20604	19500	21693
RESULTAAT	0	-1972	0	3252

Het negatieve resultaat over 2021 is voornamelijk het gevolg van hogere algemene kosten dan begroot (ca € 1.200 kosten t.b.v vrijwilligers en ca € 800 in verband met vernieuwing website van de vereniging).

Het drukken van de Kroniek werd opnieuw aanbesteed tegen lagere kosten dan begroot.

HISTORISCHE VERENIGING VOORST BALANS

	Begroot 2022	Werkelijk 2021	Werkelijk 2020
	€	€	€
Inventaris	5000	5781	5101
Voorraad boeken	2000	2318	2064
Vorderingen	500	1437	2808
Liquide middelen	45000	37693	39805
Totaal activa	52500	47229	49778
Reserves begin boekjaar	35527	37499	34247
Resultaat boekjaar	0	-1972	3252
Reserves eind boekjaar	35527	35527	37499
Voorziening culturele app en website	15000	9965	9965
Kortlopende schulden	1973	1737	2314
Totaal passiva	52500	47229	49778

KASTROOMOVERZICHT	2021	2020	Mutatie
	€	€	€
Liquide middelen (einde jaar)	37693	39805	-2112

AFNAME

Nadelig resultaat 2021	1972
Investering in inventaris	3075
	5047

TOENAME

Afschrijvingen inventaris	2395
Afname saldo vlottende activa-passiva	540
	2935

AFNAME LIQUIDE MIDDELEN

2112

EEN POKKENBRIEFJE

Door Gerard Vrieling

Enige tijd geleden ontvingen wij een zogenaamd pokkenbriefje. Dit was een bewijs, dat ieder kind, dat naar school ging moest tonen om te laten zien dat het gevaccineerd was tegen de pokken. Tegen het eind van de 18e eeuw werd het vaccin tegen pokken uit het koepokkenvocht ontwikkeld. Men was er achter gekomen, dat boeren die koeien molken bijna nooit pokken kregen. Dit kwam doordat zij dan in contact waren gekomen met het vocht uit koepokken. Dit koepokvaccin werd in 1823 door de Nederlandse regering voor kinderen verplicht gesteld. Wie naar school wilde moest dus zo'n pokkenbriefje kunnen overhandigen.

Ook toen waren er velen, die als 'anti-vaxxer' zich verzetten. Toen was dit verzet meestal religieus getint. Vooral een Amsterdamse onderwijzer, Capadose, verzette zich fel tegen de vaccinatie en vervaardigde een geschrift: "Bestrijding der vaccine of vaccine aan de beginselen der godsdienstiger reden der ware geneeskunde getoetst". Later, toen een kind van een geloofsgenoot, Isaac da Costa, aan de pokken was gestorven, werd Capadose iets milder. Ook in het parlement was veel verzet tegen verplichte vaccinatie en in 1857 werd alles weer terugschroefd. Door de grote pokkenuitbraak in 1870 waaraan ongeveer 23.000 mensen stierven, werd de enting weer verplicht gesteld. Dit werd nu in de Wet op de Besmettelijke Ziekten vastgelegd. In deze wet kwam ook te staan, dat kinderen, die tyfus, chole-

ra, pokken, roodvonk, difterie of mazelen hadden gehad, acht dagen na consult van een arts weer naar school mochten. Weer kwam er in de Tweede Kamer verzet door onder andere de Anti Revolutionaire Partij en de pas opgerichte Staatskundig Gereformeerde Partij. Het gevolg was dat alles weer drie jaar werd opgeschort. Na een aantal opschortingen werd de inentingswet in 1939 aangenomen. Gewetensbezwaaarden konden nu bij de burgemeester een uitzonderingspositie krijgen. Deze situatie bleef zo tot 1975. Toen verklaarde de WHO de wereld pokkenvrij.

Bron: Historiek-online geschiedenis.

MODEL n°. 1. [Art. 17, 1ste lid, der wet van 4 December 1872 (Staatsblad

De ondergeteekende (1) H. Rebel
geneeskundige, gevestigd te (2)
dat (3) Frederik Groters, geboren 26.9.1919, wonende te (5) WILPSCHEN DIJK, met goed gevolg de inenting tegen de pokken overeenkomstig de, art. 17a van bovengenoemde wet uitgevaardigde, hierachter afgedrukt schriften heeft ondergaan.

(Dagteekening). 26.9.1923 Leuven
26.9.1923 Wilschse dijk
(VOORST)
H. d. S. VERDONK

N.B. Het verdient aanbeveling het geboortsbewijs van den in te enten persoon bij de inenting mede te brengen.

(1) In te vullen: den naam van den geneeskundige.
(2) " " : den naam der gemeente, waar de geneeskundige is gevestigd.
(3) " " : den datum en de voornamen (voluit) van den ingeënten persoon.
(4) " " : den datum en het jaar van geboorte.
(5) " " : den naam der gemeente, waar de ingeente persoon woont.

Het 'pokkenbriefje' dat we ontvingen van de heer Groters. Het is uitgegeven op 26 september 1923.

BIJ EEN OUDE ANSICHT

Door Hanneke Haaksma

TUINDORP TERWOLDE

Aan het begin van de 20ste eeuw kwam er veel nieuwe werkgelegenheid en daarmee ook behoefte aan woningen. Om daarin te voorzien was de woningwet van 1901 een aanzet tot sociale woningbouw. In Terwolde breidden de steenfabrieken De Scherpenhof en De Vooruitgang uit. Ook in de zuivelfabrieken en de klompenmakerij kwam er meer werk. In 1910 werd de Woningbouwstichting Gemeente Voorst opgericht (later woningbouwstichting Goed en Wonen en sedert 2013 Stichting IJsseldal wonen).

Begin jaren 1920 werd besloten om 80 arbeiderswoningen in de gemeente Voorst

te bouwen waarvan 18 twee onder een kap woningen in Terwolde.

Op een perceel van boerderij Everwijn plus een stukje grond van de NH Gemeente kwamen naar Engels voorbeeld rond een plantsoentje 12 arbeiderswoningen met een klein schuurtje en 6 veldarbeiderswoningen met een kleine deel en geitenstal te staan. De woningen kregen elk 10 are tuingrond. Ieder gezin moest minimaal zijn eigen groente kunnen verbouwen. Aan de wegzijde werden de woningen afgescheiden met lange doornenhagen. Voor een deel kwam er rond de woningen een sloot die noordoostelijk naast de kerk lag en een dan met een bocht achter de

woningen naar de Everwijnstraat liep.

De Woningwet schreef voor dat een woning minimaal gescheiden slaapkamers moest hebben en een inpandig privaat. De woningen kregen een put voor regenwater en ondanks de toen hoge kosten al elektriciteit. Elke dubbele woning had een pomp. De woningen kwamen gereed in 1926. De huur werd f 3,35 per week voor de veldarbeiderswoningen en f 4,05 voor de overige. Twee woningen waren duurder omdat ze een kelder hadden.

Het wijkje kreeg de naam Het Nieuwe Dorp, in de volksmond werd het Het Rooie Dorp genoemd, en uiteindelijk heette het Tuindorp.

In 1960 kregen de woningen betere sanitaire voorzieningen. Begin jaren '80 werd een aantal van de woningen gesloopt. de

rest werd gerenoveerd en kreeg met hout beklede voorgevels. Na veel tegenstand werd in 1990 uiteindelijk besloten voor afbraak van de nog resterende woningen. Architectenbureau Wiarda uit Apeldoorn handhaafde het pleintje en een aantal woningen kwamen er in een halve cirkel omheen. In 1991 leverde bouwer Nikkels 14 woningen op, deels sociale huurwoningen, deels premiekoopwoningen. Ze werden zoveel mogelijk naar voorbeeld van het oude Tuindorp gebouwd. De woning op de hoek van de Molenstraat en Tuindorp heeft een ingemetselde herdenkingsteen waarop heel passend staat: "Met het oog op de toekomst en respect voor het verleden" februari 1992 J.W. Laninga. (de toenmalige directeur van Goed Wonen).

De woningen zoals ze in 1991 werden opgeleverd. Er is zoveel mogelijk gebouwd in de stijl van het oude Tuindorp, met respect voor het verleden.

HORSTINK

KWALITEITSBOUWERS VAN HUIS UIT!

Waarmee kunnen wij u van dienst zijn?

**De kwaliteitsbouwers
van Horstink maken het!**

Luxe woningbouw
Aan- en verbouw
Complete badkamers
Utiliteitsbouw
Restauratie
Onderhoud

J.W. Frisostraat 15
7391 DJ Twello
Tel 0571 - 27 14 83
Fax 0571 - 27 10 36
info@horstink-twello.nl

www.kwaliteitsbouwers.nl

kriebelZ

brasserie

Dorpsstraat 59
7396 AL Terwolde
T 0571 - 292 022
E info@brasserie-kriebelz

Met liefde kan alles...

Voorsternieuws & more

Printen en kopiëren, maar ook om
o.a. drukwerk te laten ontwerpen
en drukken, om boeken, liturgieën,
posters te laten maken
en om geboorte-, trouw-, en
jubileumkaarten uit te zoeken.

**Dé huis-aan-huis- krant van de
gemeente Voorst e.o.
en de praktische drukwerkwinkel
dichtbij huis onder één dak in Twello**

Marktplaats 5, Twello
www.printandmore.nu
(0571) 27 61 91 | info@printandmore.nu

De Groot

www.degrootzalen.nl

Avervoordseweg 2 De Vecht • Telefoon: (055) 323 12 61

Kwartaalblad van de Historische Vereniging Voorst

Mail redactie: kroniek@historischeverenigingvoorst.nl
Postbus 170, 7390 AD Twello

